

Zorg = identiteit

Zorg gaat voor identiteit

Identiteit gaat voor zorg

Onderzoek naar de rol van identiteit bij de inrichting van samenwerkingsverbanden
passend onderwijs

Afstudeerscriptie PABO
Christelijke Hogeschool Ede
Studie: PABO
Drs. Margreet Duijzer-Bakker
Studentnummer: 101368
Klas:L4U
Datum: 22-07-2013
Begeleider: dr. Hans Borst

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Voorwoord	4
Aanleiding.....	5
Samenvatting	6
Inleiding	7
Probleemstelling.....	7
Doelstelling.....	8
Vraagstelling.....	9
Opbouw.....	9
Theoretisch kader	11
Bijzonder onderwijs.....	11
Inleiding	11
Ontstaansgeschiedenis van bijzonder onderwijs.....	11
Conclusie	13
Identiteit.....	14
Inleiding:	14
Definitie identiteit.....	14
Conclusie	16
Drie typen van protestants-christelijk onderwijs	17
Type 1.....	17
Type 2.....	18
Type 3.....	18
Conclusie	19
Passend onderwijs	20
Wat is passend onderwijs?.....	20
Knelpunten.....	20
Doelen van passend onderwijs.....	21
Traject van implementatie	22
Conclusie	23
Referentiekader passend onderwijs	24
Inleiding	24
Overgang van WSNS naar samenwerkingsverbanden passend onderwijs.....	24
Inrichting samenwerkingsverband	25
Autonomie	27
Samenstelling	27
Invloed en inspraak.....	28
Conclusie:.....	29
Casestudy	30
Inleiding.....	30
Samenstelling	30
Verantwoording.....	31
Uitwerkingen	32

<i>Betrokkenheid</i>	32
<i>Taken</i>	33
<i>Identiteit in de school</i>	33
<i>Identiteit binnen samenwerkingsverband passend onderwijs</i>	34
<i>Rol van besturen rond identiteit bij samenwerkingsverband passend onderwijs</i>	34
<i>Kamers</i>	35
<i>Veranderingen</i>	36
<i>Overleg en waarborgen identiteit</i>	36
<i>Hypothese 1</i>	36
<i>Hypothese 2</i>	37
<i>Hypothese 3</i>	37
<i>Hypothese 4</i>	38
Conclusies	38
Discussie	39
Aanbevelingen	41
<i>Besturenraad</i>	41
<i>Scholen</i>	41
Bijlage 1	44
Interview Bertine van de Oever	44
Bijlage 2	49
Interview Evelyn Cirkel	49
Bijlage 3	54
Interview Piet Immerzeel	54
Bijlage 4	61
Interview Theo van Altena	61

Voorwoord

Deze scriptie is geschreven in het kader van mijn afstuderen aan de PABO. Na drie jaar de deeltijdvariant gevolgd te hebben, is deze scriptie het eindproduct.

Het onderwerp dat ik heb gekozen, de rol van identiteit bij de inrichting van samenwerkingsverbanden passend onderwijs, is waarschijnlijk niet een onderwerp wat de gemiddelde PABO student als afstudeerscriptie zou kiezen. Voor mij is het een interessante keuze, aangezien ik met mijn vorige studie Communicatiewetenschap mij heb gespecialiseerd in interne communicatie en organisatieverandering. Daarnaast is het identitaire aspect voor mij ook interessant, omdat ik straks als leerkracht op een christelijke basisschool ook direct te maken krijg met de gevolgen en besluiten binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs.

Het verdiepen in dit onderwerp heeft mij erg geboeid. Het was interessant om te spreken met diverse partijen en besturen over hun rol en ideeën in dit proces. Veel bestuurders vinden identiteit erg belangrijk binnen hun eigen scholen, maar binnen het passend onderwijs en de nieuwe samenwerkingsverbanden heeft identiteit een minder duidelijke rol. Doordat het proces nog steeds ‘werk in uitvoering’ is, is er niet altijd direct een antwoord voor handen.

Ik wil iedereen bedanken die hebben meegewerkt aan de interviews.

- Wout Neutel van de Besturenraad om meer inzicht te krijgen in de rol van de Besturenraad en het proces van passend onderwijs.
- Evelyn Cirkel van Hervormde Schoolvereniging Ede
- Bertine van den Oever van Stichting Evangelisch Onderwijs Ede (De Rots)
- Piet Immerzeel Stichting Kompas (Gereformeerd Vrijgemaakt)
- Theo van Altena (voorzitter Samenwerkingsverband Passend Onderwijs Rijn en Gelderse Vallei en directeur CNS Ede)

Daarnaast wil ik mijn man Gijsbert hartelijk bedanken voor zijn kritisch commentaar op mijn stukken en de steun om dit te kunnen schrijven. Hans Borst wil ik bedanken voor het begeleiden vanuit de CHE.

Juli 2013

Margreet Duijzer- Bakker

Aanleiding

Als vierdejaarsstudent ben je in je studie bezig om een visie te vormen op het onderwijs. In deze visie speelt voor mij de christelijke identiteit een grote rol. Wanneer ik klaar ben met mijn studie wil ik graag op een positief christelijke school gaan werken.

Ik ben mij gaan oriënteren op een afstudeeronderwerp en kwam al snel uit in de richting van passend onderwijs. Het traject van passend onderwijs is er een van de lange adem en stuit op veel weerstand. Ik ben mij gaan verdiepen in wat er de komende tijd rond passend onderwijs op de agenda staat en weer van de agenda is gehaald. Rond die tijd was ook de brief vanuit de Besturenraad openbaar geworden en kwam ik erachter dat er ook Kamervragen werden gesteld over de nieuwe in te richten samenwerkingsverbanden passend onderwijs. Van daaruit kwamen bij mij vragen naar boven als: wat gaat er straks precies gebeuren wanneer de nieuwe samenwerkingsverbanden passend onderwijs operationeel worden? Is dit van invloed op de identiteit van de scholen? Wanneer je de Besturenraad en de ChristenUnie gelooft, dan kunnen er op het niveau van identiteit verschuivingen gaan plaats vinden. Hoe pakken christelijke schoolbesturen dit op? Leeft dit? Wat vind ik daarvan? Op mijn stageschool was men er nog niet bewust mee bezig, en staat de invulling van passend onderwijs nog in de kinderschoenen. Voor mij was dit de aanleiding om het traject in kaart te brengen en te onderzoeken of de identiteit daadwerkelijk een rol speelt bij de inrichting van het nieuwe samenwerkingsverband passend onderwijs.

Samenvatting

Mensen hebben vanuit de geschiedenis een lange strijd gevoerd om bijzonder onderwijs op te richten en scholen zo in te richten zoals ze nu zijn. Artikel 23 van de grondwet is daarbij zeer belangrijk. Hierdoor kon men in de scholen de christelijke identiteit waarborgen.

Op dit moment werkt men aan de inrichting van nieuwe samenwerkingsverbanden passend onderwijs. Deze worden op basis van geografische ligging ingedeeld en opgelegd vanuit de overheid, in plaats van ingericht op basis van denominatie, zoals bij de samenwerkingsverbanden WSNS. Doordat de nadruk nu ligt op samenwerking en niet meer op identiteit kan er een verschuiving plaatsvinden op het gebied van identiteit binnen het christelijk onderwijs.

Vanuit de theorie worden een viertal hypothesen opgesteld, te weten:

Hypothese 1

Scholen binnen bijzonder onderwijs willen alleen meewerken binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs, wanneer dit betekent dat de autonomie van deze scholen onveranderd blijft, zoals bij de samenwerkingsverbanden WSNS.

Hypothese 2

Scholen waarbij intern de christelijke identiteit een duidelijke rol speelt, willen ook binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs deze christelijke identiteit vormgeven en waarborgen.

Hypothese 3:

Type 1 scholen willen christelijke identiteit een (grotere) rol laten spelen binnen de inrichting van samenwerkingsverbanden passend onderwijs.

Hypothese 4:

Scholen waarbij christelijke identiteit een duidelijk rol speelt, stellen zich proactief op bij de inrichting van het samenwerkingsverband om zo op het gebied van identiteit en autonomie de juiste kaders te scheppen.

Deze hypothesen zijn getoetst bij besturen van samenwerkingsverband Rijn en Gelderse Vallei, door middel van een casestudy. Conclusies vanuit de casestudy zijn dat de autonomie van de scholen onveranderd moeten blijven, dat de christelijke identiteit moet worden vormgegeven en moet worden gewaarborgd, maar dat de christelijke identiteit binnen de inrichting van de samenwerkingsverbanden passend onderwijs geen (grotere) rol speelt. Daarnaast is men verdeeld over de proactieve opstelling rondom de inrichting van het samenwerkingsverband op het gebied van identiteit en autonomie.

Inleiding

De implementatie van passend onderwijs binnen het primair onderwijs (en voortgezet onderwijs) is een lang proces. Het blijft een vaste plek op de (bestuurlijke) agenda's houden, maar duidelijkheid is er nog steeds niet. Was november 2012 nog een duidelijke deadline, nu zijn scholen vanaf 1 augustus 2014 verplicht passend onderwijs aan te bieden en zo te voldoen aan hun zorgplicht. Op dit moment functioneert het huidige stelsel onvoldoende. 'Het is complex en bureaucratisch, vooral rond het proces van indicatiestelling. Het legt de druk op de zwaarste voorzieningen, het leidt tot budgettaire onbeheersbaarheid en organiseert de ondersteuning te veel buiten de klas', aldus demissionair minister van onderwijs Marja van Bijsterveldt-Vliegenthart van kabinet Rutte 1.¹

Op dit moment worden samenwerkingsverbanden passend onderwijs opgericht en ingericht, waar de ruime kaders niet altijd duidelijkheid verschaffen. Scholen worden gescreend op (mogelijke) expertise en er wordt een ondersteuningsprofiel gemaakt. Er moet echter nog heel wat gebeuren voordat passend onderwijs binnen elke school in het primair onderwijs kan worden ingevoerd.

Probleemstelling

Er zijn veel 'bijzondere' scholen in Nederland. Deze scholen kunnen opgericht zijn vanwege levensbeschouwelijke achtergronden of vanwege een bepaalde onderwijskundige opvatting.

*Bijzonder onderwijs: Momenteel worden onder andere de volgende richtingen onderscheiden: rooms-katholiek, protestants-christelijk (in varianten van licht naar zwaar), joods, islamitisch, hindoeïstisch, bijzonder-neutraal en vrije schoolonderwijs.*²

In het schooljaar 2010-2011 gingen 7 op de 10 leerlingen naar het bijzonder onderwijs.³ Het bijzonder onderwijs is dus verantwoordelijk voor het onderwijs van een grote groep Nederlandse schoolgaande leerlingen.

¹ Zie kamerbrief over behandeling wetsvoorstel passend onderwijs dd 4 mei 2012

² Zoontjens, P.J.J. [in: Ton Bertens e.a. (red.), Recht en religie, bijzonder nummer Ars Aequi, Nijmegen 2003 (ISBN 90-6916-482-5), p. 59-68.]

³ <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/FC6D3388-0F9E-4129-8F2B-53022BA3F774/0/2011f162pub.pdf> 03-07-2012

Vanuit de overheid is er bepaald dat nieuwe samenwerkingsverbanden passend onderwijs moeten worden opgericht. Dit is op basis van regio's bepaald, zodat er grootschaliger samenwerkingsverbanden ontstaan. Waar veel scholen eerder waren aangesloten bij een WSNS samenwerkingsverband op basis van denominatie, worden nu alle oude samenwerkingsverbanden ongeacht achtergrond vanuit de overheid verplicht samengevoegd in een nieuw samenwerkingsverband passend onderwijs op basis van geografische ligging. Dit betekent concreet dat er van gereformeerd vrijgemaakt tot openbaar, van Montessori tot Islamitisch bij elkaar in een samenwerkingsverband zitten. Vanuit deze samenwerkingsverbanden wordt beleid bepaald en uitgevoerd rondom passend onderwijs.

Er zijn nog altijd veel scholen binnen het bijzonder onderwijs die een christelijke overtuiging hebben. Deze overtuiging speelt een rol in de manier waarop er wordt lesgegeven en waarop beleid wordt bepaald. Samenwerkingsverbanden passend onderwijs worden beleidsbepalend. Bij de inrichting van deze samenwerkingsverbanden kan het van belang zijn om deze christelijke identiteit binnen de samenwerkingsverbanden te waarborgen en autonomie binnen scholen te behouden. Het is niet duidelijk welke rol de identiteit van scholen speelt binnen de inrichting van samenwerkingverbanden passend onderwijs. (Christelijke) identiteit is voor veel scholen binnen het primair onderwijs een onderwerp waar over gediscussieerd wordt, maar waar scholen moeite mee hebben om er goede invulling aan te geven.⁴

De Besturenraad heeft in januari 2012 gepleit voor het behoud van keuzevrijheid, door het inrichten van kamers binnen de samenwerkingsverbanden.⁵ Is dit de manier waarop scholen hun identiteit en autonomie kunnen behouden, of speelt identiteit binnen de samenwerkingsverbanden passend onderwijs geen of een heel andere rol? Vanuit een case study over het samenwerkingsverband passend onderwijs Rijn en Gelderse Vallei wordt dit verder uitgewerkt en onderzocht.

Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is het bepalen aan de hand van een case study welke rol identiteit speelt bij de inrichting van samenwerkingsverbanden passend onderwijs.

⁴ zie ook: Bakker, C. Et al. (2012) *Identiteit in beweging* CPS

⁵ zie brief aan de leden van de Vaste Kamercommissie Onderwijs van de Tweede Kamer 12-01-2012
http://www.besturenraad.nl/sites/www.besturenraad.nl/files/redactie/brief_aan_vkc_tk_over_inbreng_passend_onderrwijs_definitief.pdf geraadpleegd op 03-07-2012

Vraagstelling

Welke rol speelt identiteit bij de inrichting van samenwerkingsverbanden passend onderwijs?

Hypothesen:

De volgende hypothesen worden in de literatuurstudie gesteld:

Hypothese 1:

Scholen binnen bijzonder onderwijs willen alleen meewerken binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs, wanneer dit betekent dat de autonomie van deze scholen onveranderd blijft, zoals bij de samenwerkingsverbanden WSNS.

Hypothese 2

Scholen waarbij intern de christelijke identiteit een duidelijke rol speelt, willen ook binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs deze christelijke identiteit vormgeven en waarborgen.

Hypothese 3:

Type 1 scholen willen christelijke identiteit een (grotere) rol laten spelen binnen de inrichting van samenwerkingsverbanden passend onderwijs.

Hypothese 4:

Scholen waarbij christelijke identiteit een duidelijk rol speelt, stellen zich proactief op bij de inrichting van het samenwerkingsverband om zo op het gebied van identiteit en autonomie de juiste kaders te scheppen.

Opbouw

Vanuit de literatuur wordt er eerst beschreven wat de geschiedenis is van het ontstaan van bijzonder onderwijs. Vanuit die beschrijving wordt er aangegeven wat de huidige situatie is binnen het bijzonder onderwijs. Vervolgens wordt er ingegaan op identiteit en de verschillen rondom de invulling van identiteit binnen de scholen. Het onderzoek van de Besturenraad rondom ‘typen van protestants-christelijk basisonderwijs in een seculiere tijd’ is het uitgangspunt om christelijke scholen onder te verdelen in verschillende typen.

Daarnaast wil ik ingaan op de inrichting van samenwerkingsverbanden passend onderwijs. Het proces rondom het vormen van samenwerkingsverbanden wil ik verder uitlichten, het in kaart brengen van de samenwerkingsverbanden en de samenstelling ervan.

Als case study wil ik het samenwerkingsverband passend onderwijs 25-10 Rijn en Gelderse Vallei verder uitlichten, vanuit interviews onderzoek doen naar de rol van identiteit en de rol van deze scholen binnen de inrichting van het samenwerkingsverband passend onderwijs. Binnen deze case study worden de hypothesen getoetst die zijn opgesteld vanuit het theoretisch kader.

Theoretisch kader

Bijzonder onderwijs

Inleiding

In het eerste hoofdstuk van dit theoretisch kader wordt ingegaan op de ontstaansgeschiedenis van het bijzonder onderwijs. Er is in de geschiedenis veel strijd gevoerd om het bijzonder onderwijs in Nederland. Dit recht op bijzonder onderwijs geeft bepaalde autonomie en vrijheid bij scholen om bijvoorbeeld de christelijke identiteit, normen en waarden vorm te geven. Veel scholen zijn vanuit een (zuilare) christelijke achtergrond opgericht. Christelijke scholen hebben vanuit hun christelijke achtergrond (en zuil) geleerd om in eigen kring problemen op te lossen. Wordt dit uit handen gegeven als er binnen samenwerkingsverbanden passend onderwijs de christelijke identiteit geen rol meer speelt?

Ontstaansgeschiedenis van bijzonder onderwijs⁶

Het onderwijs wat wij in Nederland hebben, heeft een lange geschiedenis. Er is veel strijd gevoerd om de rechten en plichten van het onderwijs. In 1806 werd er al strijd gevoerd om vrijheid van onderwijs, waarbij niet alleen openbaar onderwijs zou moeten worden gegeven, maar waar ook ruimte voor christelijk onderwijs zou moeten zijn. Dit resulteerde in 1848 in een grondwetswijziging waarbij vrijheid van onderwijs werd gegarandeerd. Er mochten bijzondere scholen worden opgericht, maar deze scholen werden niet gelijkmatig bekostigd. Openbare scholen kregen geld van het bestuur (gemeenten en rijk) en bijzondere scholen moesten geld vanuit hun eigen achterban ontvangen. Groen van Prinsterer⁷ en later Abraham Kuyper hebben een belangrijke rol gespeeld in de financiële gelijkstelling tussen openbaar en bijzonder onderwijs. Groen van Prinsterer richtte de Vereniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs op zodat bijzondere scholen konden worden opgericht. Uiteindelijk werd in 1917 de financiële gelijkstelling vastgelegd in artikel 23 van de Grondwet:⁸

⁶ Bruin, de. A.A. (1985) *Het ontstaan van de schoolstrijd : onderzoek naar de wortels van de schoolstrijd in de Noordelijke Nederlanden gedurende de eerste helft van de 19de eeuw : een cultuurhistorische studie*

Langedijk, D. (1937) *De schoolstrijd in de eerste jaren na de Wet van 1857 (1857-1866)*

⁷ Langedijk, D. (19??) *Mr G. Groen van Prinsterer*

⁸ http://www.parlement.com/id/vh8lnhrouwy3/artikel_23_grondwet 29-04-2013

Artikel 23 van de Nederlandse grondwet

1. *Het onderwijs is een voorwerp van de aanhoudende zorg der regering.*
2. *Het geven van onderwijs is vrij, behoudens het toezicht van de overheid en, voor wat bij de wet aangewezen vormen van onderwijs betreft, het onderzoek naar de bekwaamheid en de zedelijkheid van hen die onderwijs geven, een en ander bij de wet te regelen.*
3. *Het openbaar onderwijs wordt, met eerbiediging van ieders godsdienst of levensovertuiging, bij de wet geregeld.*
4. *In elke gemeente wordt van overheidswege voldoende openbaar algemeen vormend lager onderwijs gegeven in een genoegzaam aantal scholen. Volgens bij de wet te stellen regels kan afwijking van deze bepaling worden toegelaten, mits tot het ontvangen van zodanig onderwijs gelegenheid wordt gegeven.*
5. *De eisen van deugdelijkheid, aan het geheel of ten dele uit de openbare kas te bekostigen onderwijs te stellen, worden bij de wet geregeld, met inachtneming, voor zover het bijzonder onderwijs betreft, van de vrijheid van richting.*
6. *Deze eisen worden voor het algemeen vormend lager onderwijs zodanig geregeld, dat de deugdelijkheid van het geheel uit de openbare kas bekostigd bijzonder onderwijs en van het openbaar onderwijs even afdoende wordt gewaarborgd. Bij die regeling wordt met name de vrijheid van het bijzonder onderwijs betreffende de keuze der leermiddelen en de aanstelling der onderwijzers geëerbiedigd.*
7. *Het bijzonder algemeen vormend lager onderwijs, dat aan de bij de wet te stellen voorwaarden voldoet, wordt naar dezelfde maatstaf als het openbaar onderwijs uit de openbare kas bekostigd. De wet stelt de voorwaarden vast, waarop voor het bijzonder algemeen vormend middelbaar en voorbereidend hoger onderwijs bijdragen uit de openbare kas worden verleend.*

De regering doet jaarlijks van de staat van het onderwijs verslag aan de Staten-Generaal.

In al die jaren zijn er veel bijzondere scholen opgericht. Ieder naar zijn eigen zuil of denkrichting. Tegenwoordig hebben we binnen de christelijke richting veel verschillende soorten scholen. Te denken valt aan algemeen christelijk onderwijs, evangelisch onderwijs, gereformeerd onderwijs, interconfessioneel onderwijs, (Rooms-) katholiek onderwijs,

Protestants-christelijk onderwijs en reformatorisch onderwijs. Bij veel van deze scholen pleitte men voor 'soevereiniteit in eigen kring'.

*'Vanuit dit algemene denkkader ontwikkelde Kuyper de in hoge mate originele gedachte van 'soevereiniteit in eigen kring'. Hierbij ging het om zijn overtuiging dat er verschillende kringen bestonden zoals die van de kunst, de wetenschap, van het huiselijke, het zedelijke en het maatschappelijke, die alle van God een eigen levenswet hadden ontvangen. Deze kringen waren soeverein, dat wil zeggen dat daarbinnen de levenswet richtinggevend moest zijn en de staat in principe geen zeggenschap had. De staat vormde een eigen kring met een eigen taak: rechtsbedeling en wetshandhaving. Ingrijpen binnen een kring mocht de staat slechts in een bijzondere situatie, namelijk wanneer er in die kring van een zodanige desorganisatie sprake was dat het individu in de knel dreigde te komen.'*⁹

Conclusie

Momenteel is het de staat die het besluit heeft genomen de samenwerkingsverbanden te vergroten op basis van regio en niet op basis van achtergrond. Hiermee wordt de suggestie gewekt dat bijzonder, neutraal of openbaar onderwijs op het gebied van zorg en passend onderwijs een universeel kader hebben waarbinnen geopereerd kan worden. Op basis van de geschiedenis en de strijd die gevoerd is voor het verkrijgen en behouden van bijzonder onderwijs, is het onwaarschijnlijk dat deze verschillende partijen een eenduidige visie zullen hebben. Het is de vraag of scholen bereid zijn autonomie in te leveren wanneer dit vanuit het samenwerkingsverband passend onderwijs wordt gevraagd en in potentie de eigen identiteit aantast.

Hypothese 1:

Scholen binnen bijzonder onderwijs willen alleen meewerken binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs, wanneer dit betekent dat de autonomie van deze scholen onveranderd blijft, zoals bij de samenwerkingsverbanden WSNS.

⁹ <http://www.iisg.nl/bwsa/bios/kuijper.html> 30-03-2013

Praamsma, J.M. (2006) *Vrij van ouders, kerk en staat?* Universiteit Utrecht

Identiteit

Inleiding:

In dit hoofdstuk wordt verder ingegaan op identiteit. Wat wordt verstaan onder identiteit in het onderwijs en is er sprake van een verschuiving hoe identiteit vorm krijgt binnen het onderwijs?

Definitie identiteit

Identiteit wordt door veel mensen als belangrijk beschouwd. Alleen wat wordt er verstaan onder identiteit? Het is een containerbegrip¹⁰ geworden, waar veel definities onder kunnen vallen. Identiteit kan op drie niveaus worden benaderd: het individuele niveau, wat maakt een mens tot dat ene, unieke persoonlijke wezen dat leeft? Het tweede niveau is het interpersoonlijke niveau. Daar gaat het om relaties, bijvoorbeeld tussen kind en leerkracht, leerkracht en bestuurder. Het derde niveau is de organisatie-identiteit.¹¹ Wanneer er hier gesproken wordt over identiteit, dan gaat het over het niveau van de organisatie, hieronder verstaan: de scholen. Is de identiteit op papier dezelfde als de identiteit uitgedragen door bijvoorbeeld leerkrachten op een basisschool? In de literatuur wordt er onderscheid gemaakt tussen smalle identiteit en brede identiteit.

- *Smal of eendimensionaal: de levensbeschouwelijke dimensie van de school in visie en praktijk is en moet zijn bepalend voor de inhoud en invulling van de andere dimensies (onderwijskundige en pedagogisch- organisatorische dimensie)*
- *Breed of multi-dimensionaal: in deze opvatting hebben de drie dimensies een relatief autonome status maar worden wel als een verband gezien, ze zijn niet los verkrijgbaar en geen heeft het primaat. In deze opvatting vormen de dimensies een samengesteld, integratief geheel.*¹²

Arjan Broers geeft in 'Identiteit in beweging' (2012) de volgende definities voor smalle (formeel) en brede (of geleefde) identiteit:

De smalle of formele identiteit heeft betrekking op de legitimatie van de historisch gegroeide identiteit van de school. Ze is bedoeld om duidelijk te maken dat er nog steeds

¹⁰ Vonk, F. (2008) *Identiteit tussen basisschool en opleiding*

¹¹ Vonk, F. (2008) *Identiteit tussen basisschool en opleiding*

¹² Dijkstra en Miedema (2003) in Vonk, F. (2008) *Identiteit tussen basisschool en opleiding*

een band is met de oorsprong van de school. De brede of geleefde identiteit heeft te maken met het geheel van overtuigingen en gedragingen van de mensen in de school.

Wanneer alleen met identiteit de levensbeschouwelijke identiteit wordt bedoeld, dan spreekt men van geïsoleerde identiteit. Er wordt dan uitgegaan van een ‘smalle’ visie met drie aspecten:

- *Identiteit beperkt zich tot levensbeschouwing. Denken over identiteit valt dan vooral samen met expliciet godsdienstige aangelegenheden over bidden, het vertellen van Bijbelverhalen, het vieren van Kerst en Pasen en de vraag hoe de school deze identiteit in de schoolgids beschrijft.*
- *Identiteit is statisch van karakter. Identiteit is door de tijd heen gelijkblijvend en zorgt daarmee voor herkenbaarheid in de school.*
- *Identiteit is niet schoolspecifiek. Een schoolteam deelt de protestants-christelijke uitgangspunten met elkaar, wat samenbindend werkt en waardoor een school gemeenschappelijke doelen nastreeft, zoals ook andere protestants-christelijke scholen dat doen.*¹³

Vroeger was het in organisaties duidelijker waar men voor stond. Vooral als het ging om de levensbeschouwelijke identiteit. Door de verzuiling bleef de eigen identiteit bijna automatisch gewaarborgd. Tegenwoordig is deze duidelijkheid veel minder aanwezig. Hoe komt dit? Er is veel veranderd in de cultuur, terwijl de formele setting van het onderwijs is gebleven in de verzuilde structuur.¹⁴ Goodijk¹⁵ (2012) schrijft deze ‘verwatering’ toe aan de volgende punten: de afgenomen verzuiling, toegenomen professionalisering, waarbij de verbinding met identiteit losser werd en met name aan het rendements- en outputdenken van de afgelopen jaren. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de zogenoemde identiteitsexponent (een christelijke organisatie levert geen specifieke bijdrage meer aan de cultuur), de emancipatie-exponent (de doorbreking van de verzuiling wordt als bevrijding ervaren) en de professionaliserings-exponent (geen verbinding meer met de christelijke identiteit).¹⁶

¹³ Van Hardenveld (2003) in Vonk, F. (2008) *Identiteit tussen basisschool en opleiding*

¹⁴ Roemer, J. Van den Berg, B. In Bakker, C. Et al. *Identiteit in beweging. Essays en verhalen over schoolontwikkeling.* CPS

¹⁵ Goodijk, R. (2012) *Intern toezicht en levensbeschouwelijke identiteit* Besturenraad

¹⁶ Van Nijen (2000) in Goodijk, R. (2012) *Intern toezicht en levensbeschouwelijke identiteit* Besturenraad

Toch nuanceert hij deze verwatering. Uit zijn onderzoek blijkt dat de meeste respondenten toch identiteit beschouwen als belangrijk voor hun instelling. De volgende punten worden genoemd:

- Het onderscheidende (zodat bijvoorbeeld ouders bewuster kunnen kiezen voor een school voor hun kinderen)
- Het laten zien wat de identiteit voor de vorming van en de omgang met kinderen kan betekenen.

Misschien is dit een reactie op wat er de laatste jaren mis is gegaan, ook bij onderwijsinstellingen:

..teveel afgeraakt van de oorspronkelijke maatschappelijke opdracht, teveel gestuurd op outputdenken, te weinig aandacht voor ethiek, onverantwoord gedrag enzovoorts.
(Goodijk, 2012)

Conclusie

Is identiteit alleen intern belangrijk, binnen schoolverband? Of moet (christelijke) identiteit ook een rol spelen in bovenscholse samenwerkingsverbanden? Wanneer dit het geval is, dan zal er binnen de samenwerkingsverbanden passend onderwijs een manier gevonden moeten worden om dit te kunnen kanaliseren en implementeren. Een mogelijkheid is om bijvoorbeeld kamers in te richten binnen het samenwerkingsverband. Wanneer er sprake is van scheiding tussen identiteit en professionaliteit, waarbij de inrichting van een samenwerkingsverband passend onderwijs puur gezien wordt als een professionaliserings-exponent en als proces wordt beschouwd, dan zouden er in principe geen maatregelen getroffen hoeven te worden ten aanzien van identiteit.

Hypothese 2

Scholen waarbij intern de christelijke identiteit een duidelijke rol speelt, willen ook binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs deze christelijke identiteit vormgeven en waarborgen.

Drie typen van protestants-christelijk onderwijs

Wanneer we kijken naar scholen met een protestants christelijke levensbeschouwelijke identiteit, dan zijn de verschillen nog steeds ontzettend groot. De ene protestants christelijke school benadert deze levensbeschouwelijke identiteit nog zoals het vroeger werd geïnterpreteerd, en benadert de identiteit dus in de smalle zin van het woord. Andere protestants christelijke scholen benaderen de levensbeschouwelijke identiteit juist als zeer breed, waarbij in de ruimste zin van het woord aandacht wordt besteed aan alle levensbeschouwingen. Vroeger werd er gesproken over een zuilschool, een programschool, een ontmoetingsschool of een interreligieuze school. Volgens de Besturenraad laden deze omschrijvingen niet meer de dekking hoe de scholen nu zijn. De Besturenraad heeft onderzoek gedaan naar diverse thema's die schoolleiders bezig houden. De invulling van en omgang met deze thema's hebben geleid tot een onderverdeling van drie typen scholen. Hieronder volgt een omschrijving van deze typen¹⁷

Type 1

Persoonlijke ontplooiing is erg belangrijk op onze school. Een heel belangrijk aspect daarvan is godsdienstige vorming. Wij vinden het belangrijk om leerlingen in aanraking te brengen met het evangelie van Jezus Christus. Ook vindt onze school het belangrijk dat kinderen kennis krijgen van de Bijbel en het christendom.

Er is vrijwel iedere dag aandacht voor godsdienstige vorming op onze school en bij de behandeling van thema's rondom levensbeschouwelijke diversiteit zullen we de bijzondere positie van het christendom steeds onder de aandacht brengen. Wij vinden het niet de taak van onze school om leerlingen kritisch te laten zijn op hun eigen levensbeschouwing en achtergrond.

Bij de godsdienstlessen gebruiken we de methode Kind op Maandag / Startpunt/ eigen materiaal. Aan deze methodekeuze besteden we veel aandacht, waarbij soms niet alleen het team wordt betrokken, maar ook het bestuur en de ouders. Levensbeschouwelijke activiteiten hebben een Bijbels karakter en christelijke waarden staan er centraal.

Onze school heeft voornamelijk protestantse leerlingen, maar er zijn ook onkerkelijke leerlingen en leerlingen met andere levensbeschouwelijke achtergronden. Ons personeel is overwegend protestants-christelijk en onze schoolleider is actief betrokken bij een

¹⁷ De Bruin, G. Red.(2012) Typen van protestants-christelijke basisonderwijs in een seculiere tijd. Besturenraad.

geloofsgemeenschap. De school vindt het belangrijk goede banden te onderhouden met de geloofsgemeenschappen in de wijk of het dorp.

Type 2

Op onze school is de overdracht van instrumentele vaardigheden erg belangrijk, net als het bijdragen aan gelijke kansen van de leerlingen in de samenleving. Wij willen leerlingen voorbereiden op een leven in een multiculturele samenleving. Godsdienstige of levensbeschouwelijke opvoeding behoort niet direct tot de belangrijkste onderwijsdoelen van onze school. Wel vinden we het belangrijk dat leerlingen kennis maken met het christelijke geloof, vooral omdat de waarden die in onze samenleving belangrijk zijn, geënt zijn op het christendom.

De samenstelling van de wijk waarin de school staat heeft een behoorlijke invloed op de manier waarop we vormgeven aan onze identiteit. Dat onze school officieel een christelijke achtergrond heeft, speelt maar een kleine rol in hoe we omgaan met deze en andere thema's die op ons afkomen.

Onze school besteed vooral in afzonderlijke lessen , die we minimaal een aantal keer per week geven, aandacht aan levensbeschouwelijke vorming. In de lessen geven we veel aandacht aan de wereldgodsdiensten en aan maatschappelijke vraagstukken. Als methode gebruiken we veelal Trefwoord/ Kind op Maandag. Levensbeschouwelijke diversiteit waarderen wij positief. Er is bij ons ruimte om levensbeschouwingen op basis van gelijkwaardigheid te ontmoeten en van elkaar te leren. De verscheidenheid aan levensbeschouwingen zien we als een leermogelijkheid.

Op onze school zijn er leerlingen met diverse religieuze en levensbeschouwelijk seculiere achtergronden. Ook etnisch is onze leerlingenpopulatie (vaak) divers.

Het personeel bij ons kan eveneens divers zijn wat betreft levensbeschouwing. Ook leerkrachten met een seculiere, islamitische of hindoeïstische levensbeschouwing kunnen op onze school werken.

Type 3

Onze school hecht grote waarde aan het evenwichtig aandacht geven aan de vorming van leerlingen op alle gebieden. Het stimuleren van ontwikkeling en samenwerking, en kinderen leren voor zichzelf te denken en open te staan voor anderen, vinden we belangrijk. De persoonlijke ontwikkeling en ontplooiing van individuele leerlingen staat centraal.

‘Zingeving’ is een belangrijk onderwerp dat veel aandacht krijgt bij levensbeschouwelijke vorming. Wij leren onze leerlingen vanuit de eigen (christelijke) achtergrond om te gaan met verschillende levensopvattingen.

Op onze school besteden leerkrachten vrijwel iedere dag, in een apart vak, aandacht aan levensbeschouwelijke vorming. Soms is er ook aandacht voor levensbeschouwelijke vorming in andere vakken.

Bij de levensbeschouwelijke activiteiten gaat het vooral om de christelijke waarden, maar het karakter van deze activiteiten kan ook meer godsdienstig en Bijbels van aard zijn. Als methode voor levensbeschouwelijke vorming gebruiken we veelal Kind op Maandag/Trefwoord.

Onze school heeft leerlingen met een protestantse achtergrond, maar er zijn ook onkerkelijke leerlingen en leerlingen met andere levensbeschouwelijke achtergronden. Het leerlingenbestand is etnisch vrijwel homogeen.

De leerkrachten op onze school hebben voornamelijk een christelijke achtergrond, maar er kunnen ook leerkrachten met een andere levensbeschouwelijke achtergrond werken.

Conclusie

Binnen het christelijk onderwijs is nog een grote variatie. Van Bijbelgetrouw onderwijs tot vrijzinnig onderwijs waarin de christelijke normen en waarden worden behandeld maar niet wordt geloofd. De Besturenraad onderscheidt 3 typen waarbij type 1 kan worden gezien als onderwijs wat wordt gegeven op evangelische scholen, hervormde scholen, scholen met de Bijbel, vrijgemaakte scholen, reformatorische scholen. Onder type 2 vallen veel protestants-christelijke scholen, CNS scholen en Katholieke scholen, meer gericht op wereldgodsdiensten waarvan het christendom er een van is. Type 3 scholen vallen ook onder CNS, protestants- christelijke scholen maar hebben wel bewust godsdienstonderwijs vanuit een christelijke achtergrond. Christelijke identiteit zal bij type 1 scholen het meest prominent zijn in de school en vormt een leidraad in beleid en manier van lesgeven in de school.

Hypothese 3:

Type 1 scholen willen christelijke identiteit een (grotere) rol laten spelen binnen de inrichting van samenwerkingsverbanden passend onderwijs.

Passend onderwijs

In dit volgende hoofdstuk wordt verder ingegaan op passend onderwijs. Wat is passend onderwijs? Wat is het traject van implementatie? Hoe worden de samenwerkingsverbanden georganiseerd, en wat is de samenstelling van de samenwerkingsverbanden en welke positie neemt het bijzonder onderwijs in, in deze verbanden? Daarna wordt het samenwerkingsverband 20-10 Rijn en Gelderse Vallei onder de loep genomen .

Wat is passend onderwijs?

Op dit moment kunnen leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben bij het leren, die een zogenaamde ‘rugzak’ hebben deelnemen aan het regulier onderwijs. Het gaat hierbij om leerlingen die lichte ondersteuning nodig hebben, doordat ze leerproblemen hebben, leerlingen die zware ondersteuning hebben, en leerlingen met een beperking. Deze leerlingen ontvangen een leerlinggebonden financiering (lgf) waarbij in de school extra ondersteuning kan worden geboden aan deze leerlingen. Leerlingen met zware ondersteuning gaan meestal naar het speciaal onderwijs. Het speciaal onderwijs is onderverdeeld in 4 clusters:

- cluster 1: leerlingen met een visuele beperking
- cluster 2: leerlingen met een auditieve beperking en leerlingen met ernstige spraak/taalmoeilijkheden
- cluster 3: leerlingen met een lichamelijke en/ of verstandelijke beperking en langdurig zieken
- cluster4: leerlingen met een psychiatrische en/of een gedragsstoornis

Om in aanmerking te komen voor een leerlinggebonden financiering, wordt vanuit de regionale expertisecentra een indicatie gesteld, waarbij getoetst wordt of een leerling toelaatbaar is tot het speciaal onderwijs. Deze indicatie geeft ook de mogelijkheid om leerlingen bij een reguliere school in te schrijven als ‘rugzakleerling’.¹⁸

Knelpunten

Er zijn een heel aantal knelpunten binnen dit systeem. Daarom is gekozen om het passend onderwijs te implementeren. Knelpunten zijn:

¹⁸ <http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/wat-is-passend-onderwijs/situatie-voor-passend-onderwijs/> 18-02-2013

- lichte en zware ondersteuning zijn naast elkaar georganiseerd en kinderen vallen tussen wal en schip. Veel procedures lopen langs elkaar heen. Ouders moeten zelf op zoek naar een geschikte school, dit is zeer lastig waardoor leerlingen ongewild langer thuis zitten dan gewenst.
- Het systeem is complex en bureaucratisch. Er zijn veel samenwerkingsverbanden actief in een gemeente. Het aanvragen van een indicatie is erg arbeidsintensief en de doorlooptijden zijn lang.
- Sterke groei van het aantal leerlingen in het speciaal onderwijs en leerlingen met een rugzak. Dit geeft druk op de duurste voorzieningen. De groei is terug te leiden naar de volgende verklaringen: stoornissen worden eerder herkend door betere diagnostiek, definities van sommige stoornissen zijn verruimd. De samenleving stelt hogere eisen aan jongeren en mensen zijn beter bekend met bestaande regelingen.
- De ondersteuning op school is onvoldoende afgestemd op het brede (jeugd) zorgdomein. De systemen zijn naast elkaar georganiseerd.
- De kwaliteit van het onderwijs is vaak onvoldoende en veel leraren hebben onvoldoende ervaring met leerlingen die een specifieke onderwijsbehoefte hebben. Vaak worden oplossingen buiten de klas gezocht.¹⁹

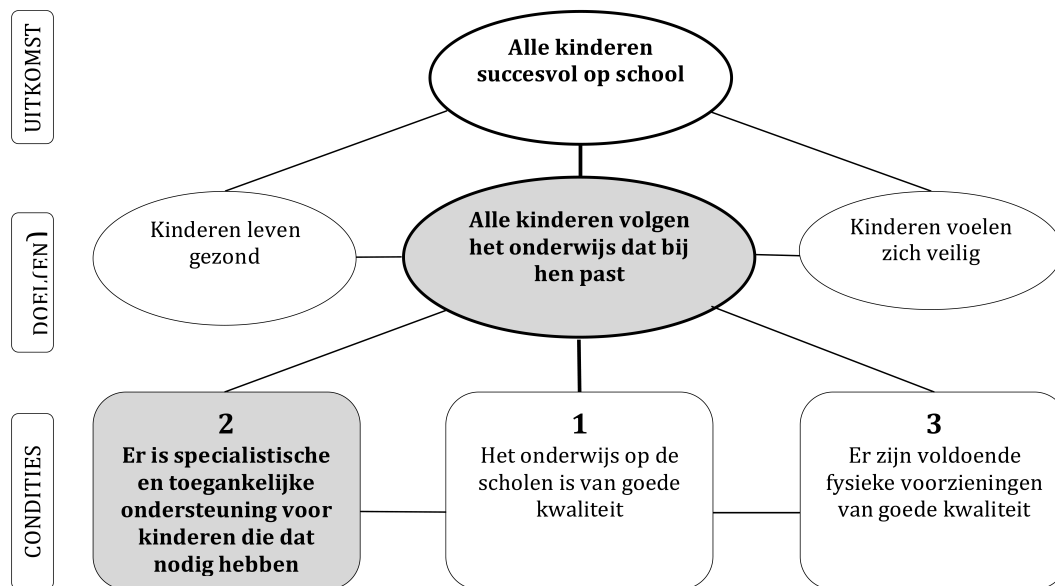
Doelen van passend onderwijs

Passend onderwijs moet ervoor zorgen dat de bovenstaande knelpunten in ieder geval opgelost worden, zodat leerlingen in de toekomst een zo passend mogelijke plek in het onderwijs krijgen. De volgende doelen zijn geformuleerd:

- Zo passend mogelijk onderwijs en aanpakken onderwijsbeperking. Door het afschaffen van de landelijke systematiek krijgen schoolbesturen meer ruimte om bij de toekenning van extra onderwijsondersteuning uit te gaan van de onderwijsbeperking van de leerling. Er wordt er vanuit gegaan dat er efficiënt en transparant omgegaan wordt met de beschikbare middelen voor extra voorzieningen voor leerlingen die dat nodig hebben.
- Leraren zijn beter toegerust. Er wordt geïnvesteerd in opbrengstgericht werken voor alle leerlingen en in de verdere ontwikkeling van leraren.
- Minder bureaucratie.
- Budgettaire beheersbaarheid en transparantie. Het moet duidelijk zijn waaraan de beschikbare middelen voor extra ondersteuning aan worden besteed.

¹⁹ <http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/wat-is-passend-onderwijs/situatie-voor-passend-onderwijs/knelpunten-huidige-systeem/> 18-02-2013

- Geen thuiszitters. Een zo passend mogelijk onderwijsprogramma voor alle leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben in het onderwijs.
- Afstemming met andere sectoren, als jeugdzorg, de Wmo-zorg en de arbeidsmarkt.²⁰

Figuur 1 Model visie op Passend onderwijs in breed maatschappelijk perspectief²¹

Traject van implementatie

De Wet passend onderwijs vindt gefaseerd plaats. Er zijn al veel onderdelen ingevoerd, er zijn er ook veel gewijzigd. Wat voor de komende tijd op de agenda staat zijn de volgende onderdelen:

- Schooljaar 2012-2013: inhoudelijke voorbereiding op de invoering van passend onderwijs. Samenwerkingsverbanden werken aan het inrichten van een rechtspersoon, het inrichten van de ondersteuningsplanraad en het opstellen van een conceptondersteuningsplan
- Schooljaar 2013-2014:
 - 1 november: uiterlijke datum voor het inrichten van een rechtspersoon door het samenwerkingsverband
 - uiterlijk begin 2014: op overeenstemming gericht overleg over het concept ondersteuningsplan met de gemeenten binnen het samenwerkingsverband.
 - 1 februari 2014: uiterlijke datum voor het voorleggen van het conceptondersteuningsplan aan de ondersteuningsplanraad

²⁰ <http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/wat-is-passend-onderwijs/doelen-passend-onderwijs/> 18-02-2013

²¹ Ludeke, W. *Referentiekader passend onderwijs*, (PO-Raad, VO-Raad, AOC-Raad MBO-Raad) januari 2013

- 1 mei 2014: samenwerkingverbanden hebben ondersteuningsplan vastgesteld en naar de inspectie van het onderwijs gestuurd.
- Schooljaar 2014-2015:
 - 1 augustus 2014: zorgplicht wordt ingevoerd, landelijke indicatiestelling vervalt.
 - Samenwerkingsverbanden worden verantwoordelijk voor de uitvoering van de taken, waaronder de (toewijzing van) ondersteuning
 - De middelen voor ambulante begeleiding gaan in het schooljaar 2014-2015 naar de (v) so-scholen, tenzij het nieuwe samenwerkingsverband afspraken heeft gemaakt over de overname van personeel (opting out)
 - Middelen voor lichte ondersteuning gaan naar het samenwerkingsverband passend onderwijs. Voor primair onderwijs zijn dat middelen van het huidige wsns-beleid.
 - Reguliere deel middelen leerlinggebonden financiering gaat naar het samenwerkingsverband, op basis van de teldatum 1-10-2013.
- Schooljaar 2015-2016
 - De nieuwe bekostigingssystematiek gaat van start
 - De middelen gaan naar de samenwerkingsverbanden en er geldt een verplichte herbesteding bij het (v) so tenzij er afspraken zijn gemaakt met het (v) so.²²

Conclusie

Voordat het passend onderwijs kan worden geïmplementeerd, moet er nog veel gebeuren. Het overgaan van samenwerkingsverbanden binnen WSNS naar samenwerkingsverbanden passend onderwijs is het traject waar veel samenwerkingsverbanden passend onderwijs mee bezig zijn. De kaders worden nu vastgesteld, waardoor er voor scholen nu nog inspraak is om de kaders zo optimaal mogelijk te maken.

²² <http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/planning-invoering/> 18-02-2013

Referentiekader passend onderwijs

Inleiding

Scholen krijgen met de invoering van passend onderwijs een zorgplicht. Dit is in de wet vastgelegd. Vanaf 1 augustus 2014 melden ouders hun kind aan bij de school van hun keuze en heeft de school de taak om dit kind een passende onderwijsplek te bieden. De ruimte om kinderen in het speciaal onderwijs te plaatsen blijft bestaan voor ongeveer 70.000 leerlingen. Het referentiekader passend onderwijs geeft aan binnen welke kaders samenwerkingsverbanden passend onderwijs kunnen opereren.

Overgang van WSNS naar samenwerkingsverbanden passend onderwijs

Scholen moeten gaan samenwerken. Dit werd al op veel plaatsen gedaan vanuit Weer Samen naar School samenwerkingsverbanden. Nu worden dit regionale samenwerkingverbanden, waarbij meerdere WSNS samenwerkingverbanden worden samengevoegd. Het samenwerken wordt verplicht vanuit de overheid.²³ Uiteindelijk worden er landelijk 75 samenwerkingsverbanden opgericht. Het gaat hier om scholen uit regulier en speciaal onderwijs (cluster 3 en cluster 4), om neutraal en bijzonder onderwijs.

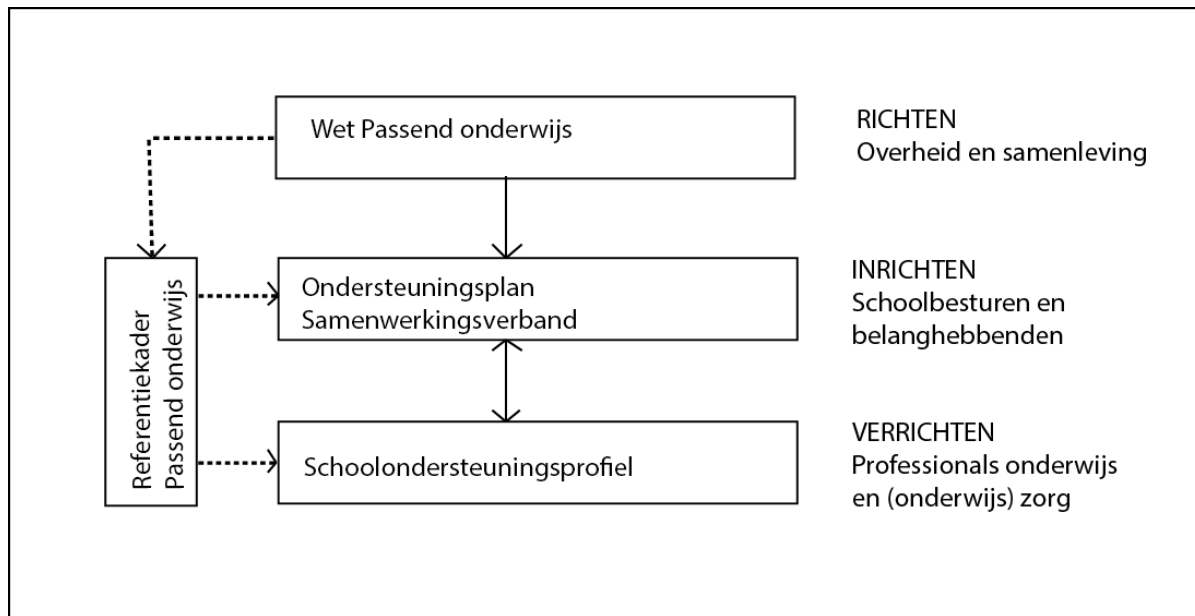
In de nieuwe situatie dient de school waar het kind is aangemeld, eerst op zoek te gaan naar een passende plek binnen de school. De school heeft een schoolondersteuningsprofiel waarin vastgelegd is welke ondersteuning de school kan bieden aan leerlingen die dat nodig hebben. Ook de ambities van de school staan hierin vermeld. Het samenwerkingsverband passend onderwijs legt alle schoolondersteuningsprofielen naast elkaar om zo te beoordelen of er binnen het verband een dekkend aanbod kan worden gerealiseerd.²⁴ Wanneer binnen de school geen passend onderwijs geboden kan worden, dan wordt er gekeken of de leerling bij een andere school wel passend onderwijs kan krijgen. Is dit niet het geval, dan kan de leerling worden doorverwezen naar het speciaal onderwijs.

Binnen de samenwerkingsverbanden worden eigen afspraken gemaakt over de uitvoering van de zorgplicht. De Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte is ongeacht alle afspraken altijd van kracht. Artikel 2 van deze wet bepaalt dat individuele

²³ Ludeke, W. *Referentiekader passend onderwijs*, (PO-Raad, VO-Raad, AOC-Raad MBO-Raad) januari 2013

²⁴ <http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/verantwoordelijkheid-van-scholen/schoolondersteuningsprofiel/> 18-02-2013

schoolbesturen ertoe verplicht zijn doeltreffende aanpassingen te verrichten voor een leerling met een beperking, tenzij deze een onevenredige belasting voor de school vormt.²⁵

Figuur 2 Model referentiekader Passend onderwijs²⁶

Het samenwerkingsverband kan zelf de middelen inzetten die aansluit bij de situatie van een leerling. Aan de hand van het ondersteuningsplan wordt bepaald welke middelen worden ingezet. De samenwerkingsverbanden leggen een niveau van basisondersteuning vast in het ondersteuningsplan. De wet biedt ruimte om een eigen invulling te geven aan de afspraken over het niveau van basisondersteuning. Het samenwerkingsverband moet dit niveau nader definiëren. Daarmee moeten ook de bekwaamheidseisen van het personeel worden vastgesteld. De basisondersteuning vormt het fundament, waarbij de gezamenlijke besturen tot een efficiënte en transparante verdeling van onderwijsondersteuningsmiddelen kunnen komen. Het is aan de schoolbesturen en het samenwerkingsverband om het ambitieniveau gezamenlijk te bepalen en in beleid te operationaliseren.²⁷

Inrichting samenwerkingsverband

Het samenwerkingsverband passend onderwijs is een privaatrechtelijk rechtspersoon, die wordt opgericht door de aangesloten bevoegde gezagen. Zij vormen samen het bestuur en zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het functioneren van het samenwerkingsverband. De juridische inrichting van het samenwerkingsverband kan in de vorm van een stichting of

²⁵ Ludeke, W. *Referentiekader passend onderwijs*, (PO-Raad, VO-Raad, AOC-Raad MBO-Raad) januari 2013 pag 6

²⁶ Ludeke, W. *Referentiekader passend onderwijs*, (PO-Raad, VO-Raad, AOC-Raad MBO-Raad) januari 2013 pag 7

²⁷ Ludeke, W. *Referentiekader passend onderwijs*, (PO-Raad, VO-Raad, AOC-Raad MBO-Raad) januari 2013 pag 11

vereniging zijn. Voor de bestuurlijke inrichting van het samenwerkingsverband geldt het principe 'vorm volgt inhoud': de bestuurlijk-juridische vormgeving moet aansluiten op de gezamenlijke ambitie en moet de realisatie van de doelen mogelijk maken. De bestuurlijke inrichting van het samenwerkingsverband passend onderwijs dient in ieder geval het volgende te bewerkstelligen:²⁸

1. *De samenwerking wordt zodanig ingericht dat schoolbesturen kunnen voldoen aan de zorgplicht die per 1 augustus 2014 geldt. Het is helder voor alle belanghebbenden wat op het niveau van het samenwerkingsverband wordt geregeld en welke verantwoordelijkheden bij het schoolbestuur thuishoren.*
2. *De samenwerkingsverbanden zijn bestuurlijk en organisatorisch in staat om te voldoen aan de wettelijke eisen die vanaf 1 augustus 2014 gelden, met inachtneming van de verantwoordelijkheid van individuele besturen in het kader van de Wgbh/cz (wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte) waar het gaat om doeltreffende aanpassingen.*
3. *De samenwerkingsverbanden kunnen door middel van het regionaal onderwijsondersteuningsplan aantonen dat zij de ambitie die spreekt uit het referentiekader waarmaken in de komende jaren. De samenwerkingsverbanden concretiseren in hun regionaal onderwijsondersteuningsplan de beweging van 'indiceren naar arrangeren' en laten zien dat de beoogde aanpak aansluit bij de landelijk opdracht: de preventieve aanpak in het reguliere onderwijs verder te versterken en alle kinderen en jongeren het onderwijs te laten volgen dat bij hen past.*
4. *De bestuurlijke inrichting dient ondersteunend te zijn voor een effectieve samenwerking met gemeenten.*
5. *De ondersteuningsmiddelen worden doelmatig en rechtmatig besteed aan het realiseren van passend onderwijs binnen het samenwerkingsverband.*
6. *De samenwerkingsverbanden hebben een flexibele organisatorische inrichting die aansluit bij de behoeften van het samenwerkingsverband. Die flexibiliteit is er tussen de sectoren (po en vo), maar ook binnen het samenwerkingsverband als het van belang is om verworvenheden op basis van bestaande samenwerking te continueren. Bestuurlijke afspraken kunnen in deelverbanden (of kamers) worden georganiseerd en uitgevoerd. Het bestuur van het*

²⁸ idem pag 19

samenwerkingsverband is echter eindverantwoordelijk voor en aanspreekbaar op de uitvoering van de wettelijke taken van het samenwerkingsverband.

7. *In het onderwijsondersteuningsplan is herkenbaar wat binnen het geheel van het ondersteuningscontinuum de meerwaarde is van inzet van bovenschoolse expertise.*
8. *Alle ondersteuningsprocessen (zoals de toedeling van middelen, aanvragen en beoordelen van specifieke onderwijs arrangementen, bepalen toelaatbaarheid so/vso) worden transparant ingericht waardoor voor belanghebbenden- waaronder ouders- herkenbaar is op welke wijze, door wie, en op grond waarvan toedeling en beoordeling plaatsvindt.*
9. *Het bestuur van het samenwerkingsverband draagt er zorg voor dat de aangesloten scholen verantwoording afleggen over de resultaten die met de toegekende ondersteuningsmiddelen zijn behaald en voorziet in een systematische monitoring hiervan (kwaliteitszorg binnen het samenwerkingsverband).²⁹*

Autonomie

In punt 6 van de bestuurlijke inrichting van samenwerkingsverbanden passend onderwijs komt duidelijk naar voren dat de samenwerkingsverbanden flexibel moeten worden ingericht en moeten aansluiten bij de behoeften van het samenwerkingsverband. Het is dus aan de partners binnen het samenwerkingsverband om te bepalen hoeveel autonomie schoolbesturen houden en hoeveel er vanuit het samenwerkingsverband wordt bepaald. Uiteindelijk is het bestuur van het samenwerkingsverband eindverantwoordelijk. Het kan dus zijn dat sommige schoolbesturen vanuit eerdere samenwerkingverbanden bepaalde verworvenheden hebben, die binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs kunnen worden gecontinueerd. Er kan worden gekozen om ‘kamers’ in te richten binnen het samenwerkingsverband. Zo kan een schoolbestuur bepaalde autonomie behouden. Dit kan ook rondom identiteit, wanneer bijvoorbeeld christelijke scholen zich binnen een kamer organiseren. Het is dus aan het samenwerkingsverband om hier een besluit over te nemen en aan de partners om hun geluid te laten horen.

Samenstelling

De samenwerkingsverbanden worden op geografische regio ingedeeld. Daarbij wordt rekening gehouden met:

- De voorkeuren van de besturen in de regio

²⁹ Ludeke, W. *Referentiekader passend onderwijs*, (PO-Raad, VO-Raad, AOC-Raad MBO-Raad) januari 2013 pag 20

- Geografische afbakening langs gemeentegrenzen
- Leerlingenstromen
- Het aantal leerlingen in een samenwerkingsverband
- Zoveel mogelijk gelijke indeling voor het primair en voortgezet onderwijs
- Afstemming met (jeugd) zorg en arbeidsmarktbeleid.

Op 1 januari 2013 is de ministeriele regeling met de regio-indeling van de samenwerkingsverbanden passend onderwijs vastgesteld en gepubliceerd in de staatscourant.³⁰

Er is één landelijk samenwerkingsverband en dat is het reformatische samenwerkingsverband. Zij hebben er bewust voor gekozen om landelijk te opereren als voortvloeisel van de verschillende WSNS samenwerkingsverbanden³¹. Zij willen als het ware soevereiniteit in eigen kring behouden. De gereformeerden hebben een andere manier gekozen om hun identiteit te waarborgen. Het GPO West Nederland zal moeten aansluiten bij 22 samenwerkingsverbanden. Zij houden hun eigen groep, maar moeten wel aansluiten binnen de samenwerkingsverbanden.

Invloed en inspraak

Op welke manier kunnen scholen op identitair niveau invloed uitoefenen binnen de samenwerkingsverbanden? Op dit moment krijgen de samenwerkingsverbanden vorm. Het is bij de inrichting van het samenwerkingsverband nodig om aan te geven dat identiteit een aandachtspunt is bij de inrichting. Gedacht kan worden aan het inrichten van kamers binnen het samenwerkingsverband.

Via een andere route kan worden gekeken hoe de afvaardiging is van scholen binnen het samenwerkingsverband. Hoeveel autonomie behouden zij? Op welke basis vindt er besluitvorming plaats: op basis van consensus, of op basis van meerderheid en hoe zijn de stemverhoudingen? Wordt er bij de samenstelling van het bestuur van het samenwerkingsverband gekeken naar een gelijke verdeling van het soort scholen of wordt het bestuur benoemd naar expertise? Het bestuur van het samenwerkingsverband is eindverantwoordelijk. Welk bestuursmodel is daarbij de beste keuze: Raad van Toezichtmodel, Raad van Beheermodel of Bestuur-Directie model? Heb je als vereniging (lid van de algemene vergadering) of als stichting (schoolbesturen hebben een zetel in het

³⁰ <http://www.passendonderwijs.nl/wp-content/uploads/2012/12/Ministeriële-regeling.pdf> 18-02-2013 → staatscourant

³¹ <https://www.ref-passendonderwijs.nl/Pages/Default.aspx> 18-02-2013

bestuur) meer invloed? Dit zijn allemaal zaken waarover ook als schoolbesturen moet worden meegedacht bij de inrichting van de samenwerkingsverbanden. Door proactief hierin betrokken te zijn, kun je als schoolbestuur invloed uitoefenen.

Ook als (G)MR kan invloed worden uitgeoefend over het beleid en de verdeling van middelen van het samenwerkingsverband. Als (G)MR heb je adviesrecht op het ondersteuningsplan. Deze leden vormen samen leden van de ondersteuningsplanraad. De ondersteuningsplanraad heeft instemmingsrecht op het ondersteuningsplan van het samenwerkingsverband.

Conclusie:

Het referentiekader passend onderwijs heeft ruime kaders, waarbij wordt aangegeven dat voornamelijk het bestuur en de partners samen bepalen hoe het samenwerkingsverband (binnen de kaders) kan worden ingericht. Het bestuur is uiteindelijk eindverantwoordelijk, maar kan gebruik maken van diverse subgroepen binnen het samenwerkingsverband. Omdat nu de kaders van de samenwerkingsverbanden worden vastgelegd en opgesteld, is het zaak dat de partners proactief meedenken en waar nodig een duidelijk geluid laten horen middels (G) MR of als afgevaardigde van de scholen. Rondom identiteit kan dit van belang zijn voor de toekomstige samenwerking binnen het samenwerkingsverband.

Hypothese 4:

Scholen waarbij christelijke identiteit een belangrijke rol speelt, stellen zich proactief op bij de inrichting van het samenwerkingsverband om zo op het gebied van identiteit en autonomie de juiste kaders te scheppen.

Casestudy

Inleiding

Vanuit het theoretisch kader is er gekeken naar de christelijke identiteit van scholen. Het verwerven van deze christelijke identiteit heeft vaak samengehangen met een lange geschiedenis van strijd en het verwerven van rechten. Er wordt ook een trend gezien dat deze christelijke identiteit binnen de professionele kaders veel minder prominent aanwezig is en dat de emancipatie-exponent en de professionaliserings-exponent een steeds grotere rol spelen.

Als casestudy wordt samenwerkingsverband Rijn en Gelderse Vallei onder de loep genomen. Dit samenwerkingsverband heeft nog officieel (dd 22-06-2013) geen juridische rechtspersoon en is dus nu nog een samenwerkingsverband in oprichting. Dit betekent dat zij op veel vlakken nog beleid moeten vormen en moeten vastleggen. Vanuit interviews met diverse scholen wordt er in beeld gebracht op welke manier er wordt gekeken naar identiteit, de invloed en autonomie van de scholen op identiteit binnen het samenwerkingsverband Rijn en Gelderse Vallei.

Samenstelling

Samenwerkingsverband Rijn en Gelderse Vallei bestaat uit 134 aangesloten scholen primair en speciaal onderwijs. Het is een samenvoeging van 6 samenwerkingsverbanden WSNS. In onderstaande tabel wordt weergegeven uit welke plaatsen het samenwerkingsverband bestaat en welke soorten scholen er zijn vertegenwoordigd.³²

Plaatsen	Soorten scholen
Barneveld	17 CNS
Ede	1 evangelische
Renkum	4 gereformeerde
Renswoude	14 hervormde
Rhenen	1 islamitische
Scherpenzeel	4 Montessori
Veenendaal	1 Dalton
Wageningen	1 neutraal

³² Kerncijfers 23-10 Rijn en Gelderse Vallei

	26 openbare
	6 open christelijk
	27 protestants christelijk
	13 Rooms- Katholiek
	5 scholen met de Bijbel
	2 vrije school
	11 speciaal onderwijs

Figuur 3 verdeling samenwerkingsverband Rijn en Gelderse Vallei

Het bijzonder onderwijs is ruim vertegenwoordigd, waarbij het christelijk onderwijs de boventoon voert. Binnen het christelijk onderwijs kun je onderscheid maken tussen de drie soorten scholen zoals beschreven in het theoretisch kader.

Type 2 en 3 scholen zijn scholen binnen de CNS scholen, open christelijke en protestants christelijke scholen. Ook Rooms-Katholieke scholen vallen onder type 2 of 3. Binnen de CNS scholen is een grote variatie in de invulling van identiteit. Het is aan het bestuur van de school om hier invulling aan te geven. Het kan dus zijn dat sommige CNS scholen meer vallen onder type 1, waarbij andere scholen juist een type 2 school zijn.

Type 1 scholen kunnen worden gezien als: evangelische, gereformeerde, hervormde, en scholen met de Bijbel.

Verantwoording

Ter voorbereiding op mijn casestudy en ter verdieping van mijn theoretisch kader heb ik eerst een gesprek gevoerd met een adviseur van de Besturenraad. Omdat de Besturenraad in het begin van het jaar zo hebben gepleit voor het vormen van kamers, wilde ik graag weten of men een beeld heeft van hoe het staat met de verschillende samenwerkingsverbanden passend onderwijs in oprichting in Nederland. Er werd aangegeven dat heel veel samenwerkingsverbanden druk bezig zijn, maar dat ze de voortgang niet echt rapporteren. Het is werk 'in progress', waarvan niet kon worden aangegeven hoever ze zijn. Over de inrichting van de kamers kon ook niet veel worden zeggen, of hier ook daadwerkelijk gebruik van gemaakt gaat worden. Dit kan pas worden gemeten wanneer de samenwerkingsverbanden passend onderwijs hun kaders hebben vastgelegd. Naar aanleiding van dit gesprek zou men meer samenwerkingsverbanden vragen naar de stand van zaken.

Vanuit mijn case study wil ik mij richten op type 1 scholen, omdat daar de christelijke identiteit in de scholen het meest is doorgewerkt.

Voor de interviews heb ik contact gezocht met besturen van diverse type 1 scholen. Vier besturen hebben toegezegd mee te willen doen aan een interview, namelijk CNS, evangelische basisschool, hervormde scholen en Zorgfederatie het Kompas vanuit de gereformeerd vrijgemaakte scholen. Een bestuurslid van een school met de Bijbel gaf aan net directeur te zijn op de school en nog te weinig van het onderwerp af te weten en daarom niet mee te willen doen. Een andere school met de Bijbel wilde niet reageren op mijn interview verzoek.

Tijdens het interview heb ik ze 9 vragen voorgelegd rondom identiteit en passend onderwijs. Daarnaast heb ik ze de vier hypothesen voorgelegd en gevraagd of ze het er mee eens zijn of niet en waarom. Zie hiervoor ook de bijlagen.

Uitwerkingen

Betrokkenheid

De betrokkenheid van de scholen verschilt onderling. Dit heeft te maken met de volgende factoren: het aantal jaar dat de school bestaat, wisseling van besturen en daarmee de inzet en betrokkenheid van bestuursleden, het belang en de inzet van de school/ besturen bij de ontwikkeling van passend onderwijs en de samenwerkingsverbanden. Je ziet dat wanneer scholen ook lang in de 'oude' samenwerkingsverbanden actief betrokken zijn dat dit resulteert in een grotere betrokkenheid bij het nieuwe samenwerkingsverband.

Betrokkenheid varieert van de stukken van de vergadering lezen en de nodige vergaderingen bijwonen, tot actief deelnemen in stuurgroepen en initiatiefnemer van de oprichting samenwerkingsverband passend onderwijs.

Bestuur	Betrokkenheid
Evangelisch	Recent betrokken door bestuurswisseling en kort bestaan van de school. Uit zich in lezen van stukken en bijwonen vergaderingen
Hervormd	Twee jaar betrokken. Uit zich in vergaderingen bijwonen, meebeslissen.
Vrijgemaakt	Actief betrokken op breder regionaal vlak in meerdere samenwerkingsverbanden. Voortrekkersrol binnen samenwerkingsverband de Eem, kleinere rol binnen samenwerkingsverband Rijn en Gelderse Vallei vanwege beperkt aantal scholen in deze regio.
CNS	Initiatiefnemer van passend onderwijs en de samenwerkingsverbanden WSNS en Passend onderwijs. Het bij elkaar brengen van diverse partijen en samenwerkingsverbanden in de regio.

Figuur 4 betrokkenheid onder verschillende besturen

Taken

De taken van de bestuursleden binnen de scholen van hun achterban verschilt van het managen van de zorg op bestuursniveau tot alleen het bijhouden van de stukken en mening geven wanneer dit wordt gevraagd. Het bewaken van de portefeuille, reactief opstellen, in actie komen wanneer iets fout gaat tot besprekingen voeren met samenwerkingsverbanden in oprichting.

Bestuur	Taken
Evangelisch	Bijhouden stukken, mening geven, besluiten op schoolniveau, bewaken van de processen, reactieve opstelling binnen de school
Hervormd	Portefeuille houder, advies inwinnen bij Dyade, informele netwerken contacten vanuit het oude samenwerkingsverband onderhouden.
Vrijgemaakt	Zorgmanager. Namens meerdere besturen besprekingen voeren met samenwerkingsverbanden in oprichting. Deelname aan verschillende werkgroepen (op inhoudelijk vlak), deelnemen aan overleg, opzetten van de werkorganisatie
CNS	Initiatiefnemer passend onderwijs, bij elkaar brengen van diverse partijen. Deelname kerngroep op bestuurlijk niveau.

Figuur 5 taken onder verschillende besturen

Identiteit in de school

Bij alle scholen die zijn geïnterviewd speelt identiteit een rol tot een zeer grote rol binnen de scholen. Dit uit zicht in aannamebeleid medewerkers, voorleven van normen en waarden, de rol van de Bijbel en het geloof in de school en klas.

Bestuur	Identiteit in de school	Type
Evangelisch	Heel duidelijk aanwezig. Aannamebeleid personeel. Je moet een levendige relatie met God/Jezus hebben. Ook ouders. Weekopening, veel gebed, Bijbelverhalen. Het zit in alles verweven. Het is de basis van het onderwijs en voor de meesten de hoofdzaak.	1
Hervormd	Een grote rol. De basis van het onderwijs. Aannamebeleid kinderen en leerkrachten. Ouders moeten meelevend christen zijn, grondslag onderschrijven.	1
Vrijgemaakt	Eigen identiteit, erg belangrijk, aannamebeleid kinderen en leerkrachten. Ook orthopedagogen en ambulant begeleiders moeten van gereformeerde huize zijn. Echt christelijk, herkenbaar inhoudelijk onderwijs. Niet alleen bijbelverhalen vertellen, maar er ook naar leven, omgaan met elkaar. Bijdrage leveren aan de christelijke opvoeding zoals dat thuis ook wordt vormgegeven. Vanuit gereformeerde visie.	1
CNS	Brede bandbreedte van het christelijk segment. Scholen worden gekleurd door de omgeving waar ze in staan. Overwegend veel christelijke ouders, maar ook niet christelijke ouders. De grondslag moet worden gerespecteerd. Open toelatingsbeleid, maar wel meedoen met de uitingen van het christenzijn.	1, 2 en 3

	Gebod, Bijbelverhalen en vieringen.	
--	-------------------------------------	--

Figuur 6 rol identiteit binnen de scholen

Identiteit binnen samenwerkingsverband passend onderwijs

Over identiteit binnen de samenwerkingsverbanden passend onderwijs verschillen de meningen. Liggen ze qua identiteit binnen de scholen vrij dicht bij elkaar, op dit niveau ligt het anders. Het evangelisch bestuur geeft aan dat zorg boven identiteit staat en dat samenwerking voorop staat. Het hervormde bestuur worstelt nog met het aannamebeleid van de leerlingen. Moet je straks ook leerlingen aannemen op basis van zorg die niet de grondslag onderschrijven en waar de ouders geen meelevend christen zijn? Ze willen graag zorg bieden aan de eigen achterban, maar is dat mogelijk binnen het nieuwe samenwerkingsverband? Het vrijgemaakte bestuur heeft alles al zo ingericht (vanuit het oude WSNS verband) dat de identiteit is gewaarborgd. Want zorg is identiteit. Vanuit je identiteit biedt je zorg aan met een christelijke visie. Bij CNS gaat zorg voor identiteit, vergelijkbaar met het evangelisch bestuur. De schoolkeuze ligt bij de ouders.

Bestuur	Identiteit binnen samenwerkingsverband passend onderwijs
Evangelisch	Niet afscheiden als eigen evangelische groep. Je moet je niet afzonderen van de maatschappij. Samenwerken en wijsheid bieden aan elkaar. Zorg gaat voor identiteit.
Hervormd	Geen leerlingen aannemen die niet voldoen aan de toelatingseisen van de scholen op identitair vlak. Spanning. Wel de nadruk leggen op samenwerking en geen muren opbouwen. Regionale functie is belangrijk. Zelf geen specialistische scholen worden om ze de verplichting tot aanname te verkleinen. Zorg binnen identiteit
Vrijgemaakt	Door proactief te functioneren binnen het samenwerkingsverband kun je de identiteit behouden. Het 'oude' WSNS samenwerkingsverband fungeert als een autonoom stelsel en dit kan worden doorgevoerd in het nieuwe samenwerkingsverband. Daarmee kun je een beroep doen op de eigen mensen met eigen identiteit. Van leerkracht tot ambulant begeleider en psycholoog, je haalt het uit je eigen identitaire 'koker'. Zorg = identiteit
CNS	Gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de zorg, samenwerking. Collectiviteit. Keuze ligt bij ouders om te kiezen voor identiteit. Vrijheid voor alle denominaties binnen de zorgplicht en basiszorg. Maar het is niet altijd mogelijk aan alle wensen te voldoen. Zorg gaat voor identiteit

Figuur 7 rol identiteit binnen samenwerkingsverband passend onderwijs

Rol van besturen rond identiteit bij samenwerkingsverband passend onderwijs

Identiteit is voor de bestuurders van minder belang binnen het samenwerkingsverband. Ze zien over het algemeen geen grote rol voor hen weggelegd om dit binnen het

samenwerkingsverband vorm te geven. Acteren wanneer je het er niet mee eens bent, bijvoorbeeld als het gaat om aannamebeleid en duidelijk je mening geven is het belangrijkste. Voor de vrijgemaakten ligt het iets anders omdat ze graag het huidige systeem willen continueren binnen de nieuwe samenwerkingsverbanden. Dat vereist een meer proactieve rol.

Bestuur	Rol van besturen rond identiteit bij samenwerkingsverband passend onderwijs
Evangelisch	Geen grote rol, omdat identiteit binnen het samenwerkingsverband minder de aandacht moet krijgen dan de zorg.
Hervormd	Rondom toelatingsbeleid leerlingen, je mening geven hierover. Voor de rest zijn er geen problemen
Vrijgemaakt	Een voortrekkersrol. Zie ook samenwerkingsverband de Eem. Het stelsel van het Kompas wordt bijna 1-op-1 overgenomen en daarmee hoeft er weinig te worden aangepast. Binnen de andere samenwerkingsverbanden moet je duidelijk aangeven waar je voor staat, dan wordt dat gerespecteerd en kan er mee worden gewerkt.
CNS	Geen grote rol.

Figuur 8 rol besturen rond identiteit bij samenwerkingsverband passend onderwijs

Kamers

De bestuurders waren unaniem over het punt kamers. Deze moeten niet worden opgericht. Reden is dat je daarmee de idee van samenwerking onderuit haalt. Daarnaast is het erg complex wanneer er kamers worden ingericht, je moet als kamer dan alles zelf regelen en ontstaan er gescheiden budgetten, etc. Daarnaast is het ook niet efficiënt en is er van samenwerking weinig sprake. Samenwerkingsverbanden passend onderwijs zijn juist opgericht om efficiënter te werken en bureaucratie te verminderen. Met de komst van kamers, zul je dit niet oplossen maar juist versterken.

Men was juist tamelijk huiverig over het woord kamers. Het roept een beeld op van isoleren, afscheiden, zuilen en verzuiling, op een moment dat men daar juist niet naar terug wil.

Bestuur	Kamers
Evangelisch	Tegen kamers, de gemene deler is de zorg en niet de identiteit.
Hervormd	Tegen kamers, anders haal je het idee van samenwerkingsverband uit elkaar.
Vrijgemaakt	Tegen kamers, het heeft iets isolerends, ontkenning van de professionaliteit van andere scholen en instellingen.
CNS	Tegen kamers, geen eenheid, fiscaal ingewikkeld, je kiest voor een gezamenlijk vertrekpunt, ook al is dat complex.

Figuur 9 Kamers

Veranderingen

Over het algemeen wordt er gedacht dat er wel veranderingen komen, maar dat deze zo langzaam gaan, dat je het bijna niet zal merken. Er zal veel tijd overheen gaan. Er komt meer expertise, minder geld, andere geldstromen en er blijft veel onzekerheid.

Bestuur	veranderingen
Evangelisch	Ja, verdere uitbreiding van de 'steigers', finetuning. Meegaan in de kaders die de overheid schept.
Hervormd	Nee, heel langzaam. Veel bezuinigingen, andere geldstromen, qua opvang leerlingen zal er niet veel veranderen. Een nieuw IB netwerk met veel expertise.
Vrijgemaakt	Ja, intensivering van het WSNS- verhaal, bekostigingen, meer maatwerk, het gaat alleen wel erg lang duren. Nog onduidelijkheid over de paden en structuren. Te veel onzekerheid nog
CNS	Het moet zich nog uitkristalliseren. De complexiteit zal toenemen en de ervaren druk. Grotere groepen, minder geld, veel verplichtingen. Verdere uitbouw van de bestaande situatie. Meer expertise van leerkrachten.

Figuur 10 Veranderingen

Overleg en waarborgen identiteit

Binnen de scholen is er weinig onderling overleg. Veel scholen gaan door zoals ze altijd hebben gefunctioneerd. Ook de idee om binnen de scholenverenigingen een passend en dekkend aanbod te leveren om zo de identiteit te behouden speelt niet binnen de scholen. Voor de evangelische school is dit lastiger omdat dit een eenpitter in de regio is. Ze zouden moeten samenwerken met evangelische scholen buiten de regio's met alle gevolgen van dien. Binnen de hervormde scholen leeft het dekkend en passend aanbod binnen de scholen helemaal niet. Ze willen graag hun eigen identiteit en vorm behouden op elke school. Ze willen hun hoofd spreekwoordelijk niet boven het maaiveld uitsteken door zich te specialiseren. Zo lopen ze niet het risico andere leerlingen aan te moeten nemen op basis van de specialisatie en niet op basis van identiteit. Dat er vanuit de scholen dan geen dekkend aanbod is, is geen probleem. De vrijgemaakte scholen hebben onderling binnen de federatie overleg, maar niet daarbuiten met scholen van een andere signatuur.

Hypothese 1

Onze school wil alleen meewerken binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs, wanneer dit betekent dat de autonomie van onze school onveranderd blijft, zoals bij de samenwerkingsverbanden WSNS.

Bestuur	Autonomie
Evangelisch	Moet onveranderd blijven, het samenwerkingsverband staat in dienst van de scholen. Het is aan de scholen om de identiteit te bewaken.
Hervormd	Moet onveranderd blijven. Formeel zal er iets aan autonomie veranderen, maar zal in de praktijk weinig gevolgen hebben. Er zullen geen dingen opgelegd worden waar we niet achter staan.
Vrijgemaakt	Blijft onveranderd, de besturen blijven verantwoordelijk voor de onderwijskwaliteit. Je moet de juiste positie innemen
CNS	Blijft in de scholen, binnen de bestuurlijke context.

Figuur 11 Autonomie

Hypothese 2

Onze school wil ook binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs onze christelijke identiteit vormgeven en waarborgen.

Bestuur	Christelijke identiteit vormgeven en waarborgen
Evangelisch	Ja dat doe je door te zijn wie je bent, niet door middel van kamers
Hervormd	Nee, wel samenwerken met scholen die qua identiteit dicht bij elkaar liggen.
Vrijgemaakt	Ja absoluut dat is ons bestaansrecht.
CNS	Ja daar wordt niet aan getornd. Elkaar in elkaars waarde laten en goed samenwerken

Figuur 12 Christelijke identiteit vormgeven en waarborgen

Hypothese 3

Onze school wil identiteit ook een (grotere) rol laten spelen binnen de inrichting van samenwerkingsverbanden passend onderwijs.

Bestuur	Identiteit een (grotere) rol laten spelen binnen de inrichting van samenwerkingsverband passend onderwijs.
Evangelisch	Niet dat ik weet, wat mij betreft niet
Hervormd	Wordt meegenomen, maar is nog niet vormgegeven.
Vrijgemaakt	Nee geen grotere rol. Duidelijk zijn wat je bent en waar je voor staat.
CNS	-

Figuur 13 Rol identiteit

Identiteit hoeft geen grotere rol te spelen binnen het samenwerkingsverband. Men is van mening dat het samenwerkingsverband goed opereert, dat er professionele mensen aan het werk zijn en dat de zorg en het geld goed wordt verdeeld. Iedereen is erg positief over de samenwerking met elkaar en dat is voor hen het belangrijkste van het samenwerkingsverband.

Hypothese 4

Onze school stelt zich proactief op bij de inrichting van het samenwerkingsverband om zo op het gebied van identiteit en autonomie de juiste kaders te scheppen.

Bestuur	Proactief/reactief
Evangelisch	Reactief, er is nog teveel binnen de school te doen.
Hervormd	Reactief, maar probeert wel zoveel mogelijk aanwezig te zijn.
Vrijgemaakt	Proactief, kennis delen, positie helder houden
CNS	Proactief, ivm krimp, laat zien waar je voor staat. Maar toch ook voorzichtig

Figuur 14 Proactief/reactief

Conclusies

De bestuursleden die zijn geïnterviewd geven een verschillende mate van betrokkenheid aan. Ze zijn betrokken bij het bijwonen van vergaderingen, het lezen van stukken. CNS heeft de rol als initiatiefnemer en de vrijgemaakte bestuurder is op groter regionaal vlak betrokken bij meerdere samenwerkingsverbanden.

De taken die de bestuurders hebben varieert van zorgmanager tot het bijhouden van stukken, mening geven, netwerken en initiatief nemen.

De identiteit speelt binnen de scholen van de stichtingen en verenigingen een zeer grote rol, waarbij CNS een open toelatingsbeleid voert en de andere scholen gericht zijn op het onderschrijven van de grondslag en een actieve christelijke houding van leerling en ouders. Ook het aannamebeleid van personeel speelt een grote rol in het uiten van de christelijke identiteit.

De rol van de besturen rond identiteit is geen grote rol. Het gaat voornamelijk om de mening te uiten. Verder is bij veel besturen uiteindelijk de zorg waar het om gaat en staat niet de identiteit binnen de samenwerkingsverbanden als belangrijkste genoteerd.

Geen van de bestuurders ziet het belang van het inzetten van kamers binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs. Het belang van samenwerking staat voorop. Verder voorzien ze anders grote complexiteit en verantwoordelijkheid wanneer je zelfstandig binnen kamers zou opereren.

De veranderingen binnen passend onderwijs gaan zo langzaam dat ze gezien worden als het verder intensiveren van het WSNS samenwerkingsverband met de nadruk op meer expertise, meer kaders, andere geld- en leerling-stromen. Daarnaast blijft de onzekerheid en onduidelijkheid bestaan.

Er wordt binnen scholen van de vereniging of stichting geen passend en dekkend onderwijs aanbod opgesteld. De scholen werken ieder voor zich met hun eigen manier van lesgeven en achtergronden. De meeste scholen willen een zo breed mogelijk aanbod bieden. Als school specialiseren betekent je hoofd boven het maaiveld uitsteken, en dat wil men liever niet. Dan kan het aannamebeleid van de school botsten met de wensen van het samenwerkingsverband. Belangrijk is de zorg bieden voor de eigen achterban.

Wanneer we kijken naar de autonomie dan vinden alle besturen dat deze gewaarborgd moet blijven. Of dit ook gebeurt is de vraag, want op het toewijzen van leerlingen zal het samenwerkingsverband meer autonomie krijgen. De besturen voorzien daar vooralsnog geen problemen mee.

Rondom het vormgeven en waarborgen van identiteit gaat het voornamelijk om de samenwerking van scholen met dezelfde christelijke achtergrond binnen het samenwerkingsverband en elkaar in elkaars waarde laten.

Identiteit moet binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs geen grotere rol spelen. Wanneer je kunt laten zien wie je bent en waar je voor staat als vereniging of stichting dan moet dat voldoende zijn.

Rondom de opstelling van besturen zie je dat de hervormde en evangelische besturen tamelijk reactief in het proces zijn. Wel vergaderingen bijwonen en wat er binnen het samenwerkingsverband wordt aangeboden consumeren, maar niet binnen de kerngroep actief zijn. CNS is initiatiefnemer en moet ook proactief zijn vanwege de krimp binnen scholen en een duidelijke visie naar buiten te brengen waar je voor staat. Vanuit de gereformeerd vrijgemaakte besturen is het idee, wanneer je je proactief opstelt, dan kun je meer richting geven aan en invloed uitoefenen op het proces.

Discussie

Binnen de besturen zie je een verschillende aanpak als het gaat om het waarborgen van identiteit en autonomie. Je ziet dat ze een duidelijk beeld hebben wanneer het gaat om autonomie en identiteit binnen de scholen. Maar wanneer het gaat om het waarborgen van identiteit en autonomie op een ander (hoger en abstracter) niveau zoals een samenwerkingsverband passend onderwijs, dan heeft identiteit een andere waarde en gaat men ervan uit dat die autonomie gewaarborgd blijft. Op welke gronden? Op grond dat we elkaar in elkaars waarde laten en dat we goed kunnen samenwerken. De emancipatie-exponent en de professionaliserings-exponent zie je in deze casestudy ook duidelijk terug. Laat de zorg over aan de experts en behoudt je identiteit binnen je eigen school. Je ziet dat

alleen de vrijgemaakte bestuurders een andere richting in zijn gegaan. Zij hebben ook een andere opvatting als het gaat om zorg en identiteit. Voor hen staat zorg gelijk aan identiteit, vanuit je identiteit geef je je zorg vorm. In de theorie is er gesproken over soevereiniteit in eigen kring. Dit zie je alleen terug bij de gereformeerd vrijgemaakten. Zij hebben dit ook geprofessionaliseerd. Niet op dit moment, maar al toen de WSNS verbanden werden opgericht. Blijkbaar was voor hen toen al duidelijk dat ze dit professioneel moesten gaan aanpakken wil je deze soevereiniteit kunnen handhaven. Je merkt bij de hervormden dat de schoen wringt bij het mogelijk wel of niet weigeren van leerlingen als zij de grondslag niet onderschrijven wanneer dit proces verder is doorgevoerd. Het risico is dat je op dat moment te laat bent en men zich in een eerder stadium (binnen het WSNS verband) al proactiever had moeten opstellen. Of je moet je erbij neerleggen en je conformeren aan de meerderheid.

De Besturenraad heeft gepleit voor de mogelijkheid tot het inrichten van kamers binnen de nieuwe samenwerkingsverbanden passend onderwijs en de ChristenUnie heeft daar ook hard voor gemaakt. Opvallend is dat geen enkel bestuur het nut ziet van deze kamers. Kamers associëren met zuilen, het behouden van de eigen kring. De gereformeerd vrijgemaakten hebben een 'oplossing' gevonden door zich niet in een kamer op te 'sluiten', maar binnen de samenwerkingsverbanden te integreren. Dat lijkt een positievere inzet dan je juist willen afscheiden van de anderen. Blijkbaar hebben de Besturenraad en de ChristenUnie de consequenties en behoeften (economisch en professioneel) van de kamers niet gezien. Dan kiest men voor de samenwerking en professionaliteit. En daar is het de samenwerkingsverbanden passend onderwijs toch om te doen.

Anderzijds kun je de besturen misschien verwijten dat ze te naïef zijn in dit proces. In het perspectief van de zwaar bevochten vrijheid van onderwijs in de 18^e en 19^e eeuw en vanuit de soevereiniteit in eigen kring gaan besturen dan niet erg makkelijk om met hun identiteit in het kader van passend onderwijs? Wordt hier misschien onbewust een weg ingeslagen die in potentie de identiteit van de scholen bedreigt? Hoe dan ook, besturen hebben dat risico niet op hun netvlies staan en de Besturenraad is kennelijk niet in staat gebleken om dit voldoende voor het voetlicht te brengen. De toekomst zal het leren...

Aanbevelingen

Besturenraad

Vanuit de Besturenraad is het idee rondom het inrichten van kamers ontstaan. Op basis van dit onderzoek blijkt dat bij de deelnemers/ participanten van samenwerkingsverband Rijn en Gelderse Vallei helemaal geen behoefte is om kamers in te richten en dat men juist behoorlijk negatief is over de mogelijke invoering van kamers. Dit is uiteraard een beperkt beeld van slechts 1 samenwerkingsverband. Van belang kan daarom zijn bij meerdere in te richten samenwerkingsverbanden passend onderwijs te inventariseren of dit beeld breder is. Wanneer hiervan sprake is kan nader worden onderzocht wat de oorzaak hiervan is. Is er sprake van onwetendheid? Is er sprake van naïviteit onder de besturen? Is dit een bewust overwogen besluit? Is dit omdat het financieel of organisatorisch onhaalbaar is? Wanneer de uitkomst onwetendheid en naïviteit is, dan ligt er voor de Besturenraad de taak om beter te communiceren richting besturen, bewustwording te creëren en te begeleiden in dit proces. Wanneer er bewust is overwogen niet mee te gaan in de inrichting van kamers, dan zal de Besturenraad zich moeten afvragen of het inrichten van kamers überhaupt wel nut heeft, wanneer de achterban hier geen behoefte aan heeft.

Scholen

Bij veel type 1 en 2 scholen speelt de christelijke identiteit een grote tot een zeer grote rol. Binnen de samenwerkingsverbanden passend onderwijs zal deze identiteit niet als vanzelfsprekend worden gewaarborgd. Wel is er een open verhouding, en men heeft vertrouwen in de onderlinge samenwerking. Maar dan blijft het van belang voor de scholen een duidelijk plan op te stellen. Maar wat ga je als vereniging of stichting doen wanneer er toch kinderen (verplicht) worden aangemeld (misschien zelfs vanuit het samenwerkingsverband) die niet voldoen aan de gestelde voorwaarden op basis van identiteit en daarbij niet bij de school passen? Maar die op basis van (onbewust) opgedane expertise in de school wel vanuit het samenwerkingsverband zouden moeten aannemen? Het is belangrijk dat daar beleid op wordt ontwikkeld, zodat de scholen niet voor verrassingen komen te staan en ook proactief binnen het samenwerkingsverband kunnen participeren. Denk hierbij aan de manier waarop de gereformeerd vrijgemaakte besturen acteren binnen de diverse nieuwe samenwerkingsverbanden passend onderwijs.

Literatuur

Bakker, C. Et al. (2012) *Identiteit in beweging* CPS

Besturenraad (2012) *Typen van protestants-christelijk basisonderwijs in een seculiere tijd*

Bruin, de. A.A. (1985) *Het ontstaan van de schoolstrijd : onderzoek naar de wortels van de schoolstrijd in de Noordelijke Nederlanden gedurende de eerste helft van de 19de eeuw : een cultuurhistorische studie*

Bruin, de G. Red.(2012) *Typen van protestants-christelijke basisonderwijs in een seculiere tijd*. Besturenraad.

Dijkstra en Miedema (2003) in Vonk, F. (2008) *Identiteit tussen basisschool en opleiding*

Goodijk, R. (2012) *Intern toezicht en levenbeschouwelijke identiteit* Besturenraad

Hardenveld, van (2003) in Vonk, F. (2008) *Identiteit tussen basisschool en opleiding*

Langedijk, D. (1937) *De schoolstrijd in de eerste jaren na de Wet van 1857 (1857-1866)*

Langedijk, D. (19??) *Mr G. Groen van Prinsterer*

Ludeke, W. *Referentiekader passend onderwijs*, (PO-Raad, VO-Raad, AOC-Raad MBO-Raad) januari 2013

Nijen, van (2000) in Goodijk, R. (2012) *Intern toezicht en levenbeschouwelijke identiteit* Besturenraad

Praamsma, J.M. (2006) *Vrij van ouders, kerk en staat?* Universiteit Utrecht

Roemer, J. Van den Berg, B. In Bakker, C. Et al. *Identiteit in beweging. Essays en verhalen over schoolontwikkeling*. CPS

Vonk, F. (2008) *Identiteit tussen basisschool en opleiding*

Zoontjens, P.J.J. [in: Ton Bertens e.a. (red.), *Recht en religie*, bijzonder nummer *Ars Aequi*, Nijmegen 2003 (ISBN 90-6916-482-5), p. 59-68.]

Kamerbrief over behandeling wetsvoorstel passend onderwijs dd 4 mei 2012

Kerncijfers 23-10 Rijn en Gelderse Vallei

Internet

Brief aan de leden van de Vaste Kamercommissie Onderwijs van de Tweede Kamer 12-01-2012

http://www.besturenraad.nl/sites/www.besturenraad.nl/files/redactie/brief_aan_vkc_tk_o_ver_inbreng_passend_onderwijs_definitief.pdf 03-07-2012

[http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/FC6D3388-0F9E-4129-8F2B-](http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/FC6D3388-0F9E-4129-8F2B-53022BA3F774/0/2011f162pub.pdf)

[53022BA3F774/0/2011f162pub.pdf](http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/FC6D3388-0F9E-4129-8F2B-53022BA3F774/0/2011f162pub.pdf) 03-07-2012

[http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/wat-is-passend-](http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/wat-is-passend-onderwijs/situatie-voor-passend-onderwijs/)

[onderwijs/situatie-voor-passend-onderwijs/](http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/wat-is-passend-onderwijs/situatie-voor-passend-onderwijs/) 18-02-2013

[http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/wat-is-passend-](http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/wat-is-passend-onderwijs/doelen-passend-onderwijs)

[onderwijs/doelen-passend-onderwijs](http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/wat-is-passend-onderwijs/doelen-passend-onderwijs) 18-02-2013

<http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/planning-invoering/> 18-02-

2013

<http://www.passendonderwijs.nl/wp-content/uploads/2012/12/Ministeriële-regeling.pdf>

18-02-2013 → staatscourant

<https://www.ref-passendonderwijs.nl/Pages/Default.aspx> 18-02-

2013[http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/verantwoordelijkheid-](http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/verantwoordelijkheid-van-scholen/schoolondersteuningsprofiel/)

[van-scholen/schoolondersteuningsprofiel/](http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/verantwoordelijkheid-van-scholen/schoolondersteuningsprofiel/) 18-02-2013

[http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/wat-is-passend-](http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/wat-is-passend-onderwijs/situatie-voor-passend-onderwijs/knelpunten-huidige-systeem/)

[onderwijs/situatie-voor-passend-onderwijs/knelpunten-huidige-systeem/](http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/wat-is-passend-onderwijs/situatie-voor-passend-onderwijs/knelpunten-huidige-systeem/) 18-02-2013

<http://www.iisg.nl/bwsa/bios/kuijper.html> 30-03-2013

http://www.parlement.com/id/vh8lnhrouwy3/artikel_23_grondwet 29-04-2013

Bijlage 1

Interview Bertine van de Oever

Bestuurslid ebs de Rots Ede

Datum: 6 mei 2013

Tijd: 9:30

1. U bent als school/ bestuur aangesloten bij samenwerkingsverband Rijn en Gelderse Vallei. In hoeverre bent u erbij betrokken en hoelang?

Ik ben nog maar heel kort betrokken omdat ik nog maar net bestuurslid ben. Ik vond het moeilijk om grip te krijgen op het hele samenwerkingsverband. Maar inmiddels is mij wel duidelijk, het huidige samenwerkingsverband zeg maar is wel een samenwerkingsverband van christelijke scholen en daar is de CNS het grootste onderdeel ervan. Maar er zit dus ook een Moslimschool bij. Ik weet dus niet hoe dat is gegaan in het verleden. Maar die mochten zich aansluiten kennelijk. Als ik er praktisch naar kijk, waar is het voor bedoeld het samenwerkingsverband dan is het om zorg te bieden voor kinderen met een onderwijsbehoefte... Als een kind een speciale onderwijsbehoefte heeft dan zou dat ook op een openbare school moeten kunnen. Dan is het niet de identiteit die de boventoon voert maar de onderwijsbehoefte. Als die zo specifiek is en uniek is dan moet je gaan zoeken naar waar is de hulp te vinden. En ik vermoed dat die niet altijd met een identiteit te vinden zijn. Daar ben ik heel nuchter over.

2. Wat is uw taak vanuit de school voor passend onderwijs?

Dat weet ik niet helemaal eerlijk gezegd. Wat ik doe is, ik hou alles goed bij wat ik te lezen krijg. Als er vragen worden gesteld of ik moet mijn mening ergens over geven dan doe ik dat ook echt. Tot nu toe heeft dat nooit geraakt aan de identiteit. We hebben recent een keer een besluit moeten nemen over financiën of die wel of niet zou worden toegekend omdat er meer kinderen waren dan voorzien was. Dat dragen we dan met zijn allen en besluiten we daarover. Op dat niveau zijn we bezig.

Ik ontmoet binnen het samenwerkingsverband altijd de bestuurders. Maar het gaat echt enorm op grote lijnen. Er is een werkgroep die alles voorbereidt en uitwerkt en die hou ik in de gaten zeg maar. Ik begreep wel dat er recent een wisseling is geweest. Die nieuwe persoon doet het gewoon heel goed en die spreek ik ook wel. Ze weet ook echt wel waar ze

mee bezig is. Ik vraag ook aan Hielke onze directeur, is er iets wat ik moet weten, wil je dat ik iets in de gaten hou, moet ik iets bewaken. Maar daar krijg ik geen input van. Dus ik bewaak het zelf. Dus ik hou in de gaten hoe het gaat, als het niet goed gaat trek ik aan de bel. Heel reactief. Ik ben echt heel reactief bezig. Dat komt omdat ik er net inzit, ik kan het nog niet helemaal grijpen. Het is ook nog in een transitie naar een groter samenwerkingsverband, dat probeer ik dan ook goed mee te krijgen.

Ik koppel verder niets terug aan ouders, dat is de taak van de ib-er of de directeur. Maar die doen dat ook niet. In de school leeft het helemaal niet.

3. U hebt als school een christelijke identiteit. Op welke manier speelt deze identiteit een rol in de school?

De identiteit is in de school heel duidelijk aanwezig. Sowieso wordt het personeel er op uitgekozen. Volgens mij staat het zo beschreven dat ze een levendige relatie met God / Jezus moeten hebben. En dat merk je ook echt, ook aan de leerkrachten. Maar je ziet het ook terug in de weekopening er wordt begonnen met gebed. De bijbelverhalen. Het zit door alles verweven. Het leeft veel meer dan ik met mijn andere kinderen op de andere scholen heb meegemaakt. Het is echt de basis en door alles verweven. Het is voor de meesten gewoon de hoofdzaak.

4. Op welke manier zou identiteit binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs wel of geen vorm moeten krijgen?

Naja wat ik al wel voorbeeldig vind is dat het evangelisch verband niet heeft gezegd, wij gaan ons eigen verband landelijk organiseren. Dat zou je kunnen doen. Er is een groep, de gereformeerden geloof ik of de reformatische die hebben een eigen landelijk verband. Ik persoonlijk vind ik het heel verstandig dat wij dat niet doen en dat past ook bij mijn mening dat je je niet afzondert van de maatschappij. Daar vind ik het onderwijs helemaal niet voor bedoeld. Dus ik ben er juist heel blij om dat ze dat niet hebben gedaan. Ik vind dat de mensen in het onderwijsveld veel wijsheid aan elkaar te bieden heeft. Los van of je nu christen bent of niet of evangelisch. Nee ik ben er blij om. Je hebt geen evangelische dyslexie of openbare dyslexie. Haha.... Maar het is niet de ambitie van de school om een brede zorgschool te worden, dat iedereen hier terecht komt, je hebt meerdere gradaties, maar onze school heeft niet de ambitie om breed te zijn. Dat is wel belangrijk om aan ouders te communiceren. Het zorgprofiel is nu nog erg klein en smal, dat moet nog worden aangepast. Daarnaast hebben we een evaluatieperiode ingebed in ons aannamebeleid.

5. Welke rol zou u als bestuur/ school kunnen spelen bij identiteit binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs?

Geen grote rol, omdat identiteit binnen het samenwerkingsverband minder de aandacht moet krijgen dan de zorg.

6. Er is binnen het samenwerkingsverband Rijn en Gelderse Vallei gekozen om geen speciale kamers op te richten op gebied van identiteit. Wat vindt u daarvan?

Daar kan ik me wel in vinden omdat de gemene deler niet de identiteit maar de zorg voor kinderen is. Ik ben het er wel mee eens, dat had ik me nog niet gerealiseerd dat ouders wel moeten weten waar ze voor kiezen. Aan de andere kant, als binnen de school het niet geboden kan worden, dan kunnen ze altijd nog zelf kiezen voor een andere school. Kies je voor zorg en identiteit of kies je voor identiteit en zorg. Wat staat bovenaan? Daar zijn verschillende visies op.

7. Denkt u dat er veel gaat veranderen binnen de school (vereniging) met de komst van passend onderwijs? Zo ja wat, zo nee waarom niet?

Jawel ik hoop dat het op termijn wel verandering gaat brengen maar dat heeft ook te maken met dat de school nog jong is. Het staat in de steigers. Sommige muurtjes staan er al zeg maar en daar wordt passend onderwijs dat is het vervolg. Deze school is wel erg open voor veel kinderen. Ze willen heel veel kinderen ontvangen, maar of ze alles kunnen bieden, daar komen ze wel achter zeg maar. Ik denk dat de tijd het zal leren, dat er heel veel finetuning in nodig zal zijn. Er wordt een nieuwe ib-er gezocht en daar heb ik ook wel verwachtingen van.

Het ministerie geeft gewoon kaders en dan moet je er wel in meegaan. Er is wel ruimte gelukkig, maar ik ben wel heel blij dat deze kaders er zijn. Dat er soms veranderingen moeten komen. Wij hangen wel achter de kar, wij trekken niet de kar. Maar ik ben wel blij dat we bij die kar horen.

8. Heeft u binnen de vereniging/ stichting met andere scholen overleg gehad om een passend onderwijsprofiel te bieden binnen de kaders van de eigen schoolidentiteit? Waarom wel / waarom niet?

Nee niet dat ik weet. Ik was nog geen bestuurder toen het ondersteuningsprofiel is afgenomen. Ik weet wel dat er werd gezegd binnen het samenwerkingsverband dat het

allang niet meer actueel is. Het is door veel verschillende aanbieder afgenomen, waardoor je geen eenduidig beeld hebt. Maar ik weet wel van de directeur dat hij zei, nou degene die het profiel afnam die vond dat het de term smal of breed is de term he, dat we al bijna breed waren, omdat we heel veel bijzondere kinderen aannemen en houden. Maar dat gaan we voorlopig niet formaliseren, want we moeten eerst nog andere dingen goed doen. Er is niet contact gezocht met andere scholen er is een onderzoeker langs geweest en dat is c'est ca.

9. Zou dit een mogelijke oplossing zijn om de identiteit te waarborgen? Zo ja waarom, zo nee waarom niet?

Nee dat zie ik niet, en ik zie dit ook niet gebeuren.

Ik heb een aantal stellingen. Kunt u aangeven of u dit zo ziet, of u het er wel of niet mee eens bent en waarom?

Stelling 1:

Onze school wil alleen meewerken binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs, wanneer dit betekent dat de autonomie van onze school onveranderd blijft, zoals bij de samenwerkingsverbanden WSNS.

Ja daar ben ik het wel mee eens. Het is niet de bedoeling dat het samenwerkingsverband invloed gaat uitoefenen op de autonomie van onze school. We krijgen geld vanuit het samenwerkingsverband, experts, we kunnen dingen inkopen, kinderen verwijzen naar scholen binnen het samenwerkingsverband, dus het samenwerkingsverband staat meer in dienst van de scholen. Al ze een mooi zorgplan leveren, dat doen ze ook wel, dan ben je er altijd zelf bij hoe je de identiteit bewaakt.

Stelling 2

Onze school wil ook binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs onze christelijke identiteit vormgeven en waarborgen.

Ja hoor mee eens. Dat doe je al gewoon door de mens die je bent en wat je bent. Daar heb je geen kamers of wat dan ook voor nodig.

Stelling 3

Onze school wil identiteit ook een (grotere) rol laten spelen binnen de inrichting van samenwerkingsverbanden passend onderwijs.

Niet dat ik weet. Daar ben ik een beetje bescheiden in omdat ik nog niet goed weet. Wat mij betreft niet.

Stelling 4

Onze school stelt zich proactief op binnen de inrichting van het samenwerkingsverband om zo op het gebied van identiteit en autonomie de juiste kaders te creëren.

Nee! Wij zijn reactief. Daar ben ik heel eerlijk over. Ik ben er heel pragmatisch in. Ik zie in de komende vier jaar nog niet gebeuren dat ik kan verschuiven van reactief naar proactief. Dat denk ik echt niet. Er is nog zoveel te doen binnen de school alleen al.

Bedankt voor de medewerking!

Bijlage 2

Interview Evelyn Cirkel

Hervormde scholen Ede (Koepelschool locatie)

Datum: 15 mei 2013

Tijd: 8:30

1. U bent als school/ bestuur aangesloten bij samenwerkingsverband Rijn en Gelderse Vallei. In hoeverre bent u erbij betrokken en hoelang?

In hoeverre ik erbij ben betrokken is dat ik wel braaf alle vergaderingen bijwoon. En in die zin ook kan meebeslissen. Het gebeurt allemaal heel democratisch. We hebben een stuurgroep die alles voorbereidt, die besluiten wel het een en ander, maar er is ook gebeurd dat we toch voorstellen van tafel hebben geveegd. En hoelang, dat is even denken, ja ik denk toch wel vanaf het begin...ja ik denk dat ik nu twee jaar zeg maar deze taak heb en toen is het ook denk ik allemaal gestart.

2. Wat is uw taak vanuit de school voor passend onderwijs?

Vanuit onze vereniging ben ik de enige die op bestuurlijk niveau zeg maar betrokken ben bij het samenwerkingsverband. De directeuren hebben natuurlijk hun eigen overleg en ook een afvaardiging van onze GMR zit in de ondersteuningsplanraad. Dat wel maar op bestuurlijk niveau ben ik de enige. In principe is ieder op zijn eigen onderdeel bezig en hebben we daar niet veel contact over. Ja want veel gaat ook wel informeel, en vanuit het oude samenwerkingsverband. Ik laat me ook wel adviseren door Dyade als ik ergens meer vanaf wil weten. Wat zijn hier de consequenties van als ik het niet kan overzien dan overleg ik even met Dyade.

3. U hebt als school een christelijke identiteit. Op welke manier speelt deze identiteit een rol in de school?

Binnen de scholen? Nou een hele grote rol. Het is de basis van ons onderwijs. Het is heel duidelijk in ons aannamebeleid van de kinderen dat we echt van de ouders verwachten dat ze meelevend zijn, ja maakt niet uit bij welke gemeente, als ze maar actief betrokken zijn, meelevend zijn en echt overtuigend christen zijn. Ze moeten de grondslag onderschrijven, dus dat is op zich wel redelijk uniek. Hier in Ede ook hoe we hier invulling aangeven en dat

zie je ook in ons personeelsbeleid. In alles zie je het eigenlijk wel terug. Niet in de avondvierdaagse hoor...haha. Dat is wel redelijk vergelijkbaar hoe andere scholen het doen haha.

4. Op welke manier zou identiteit binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs wel of geen vorm moeten krijgen?

Uhm na je zit natuurlijk wel met de aanname van leerlingen. Het is nu nog helemaal niet duidelijk hoe dat straks plaats gaat vinden. De ondersteuningsplanraad heeft daar een hele belangrijke stem in en daarom vinden we het belangrijk dat iemand daar wel in zit zodat het niet zo is dat we straks kinderen moeten gaan aannemen die niet aan onze toelatingsvoorwaarden voldoen zeg maar. Dat dat vanuit het samenwerkingsverband opgelegd wordt. Er blijft wel enige spanning denk ik het is. We hebben nu binnen het samenwerkingsverband er wel voor gekozen om niet al op identiteit in te gaan delen. Je gaat nu niet al muren opwerpen van ja we willen geen andere kinderen. Als het verstandig is om een andere keuze te maken dan is dat zo. En we hebben er natuurlijk wel voor gekozen om binnen dit samenwerkingsverband aan te sluiten. We hebben er niet voor gekozen om bij een echt christelijk samenwerkingsverband aan te sluiten. Nu werken we natuurlijk ook samen met CNS en de SBO hier dus. De regio is ook belangrijk en ik vind dat het twee kanten op werkt als je zegt kinderen die hier op school zitten en die wij niet kunnen helpen die sturen we ook naar een school in de regio. Dat zou andersom ook moeten gelden dat , ik zie het nog niet zo snel gebeuren maar dat dit kind past beter bij jullie, dan moeten we kijken hoe we daar mee om gaan. Maar goed het gaat nog helemaal niet die kant op dus. ook omdat wij ook niet hele specialistische scholen zijn. Dan zou het alweer anders zijn denk ik. En het zal ook anders zijn wanneer de identiteit minder belangrijk voor je is, dat je dan wel een specialistische school te worden, dat kan ik me voorstellen. Ik kan me voorstellen dat wij om die reden er niet voor kiezen.

5. Welke rol zou u als bestuur/ school kunnen spelen bij identiteit binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs?

Naja ik denk dat dit het enige punt is, de toelating van leerlingen. Hoe daar mee omgegaan wordt. Op het moment dat er keuzes gemaakt moeten worden en ik voorzie grote problemen dat we daar aankomen. Je bent wel een minderheid dus de kans is wel aanwezig dat er niets mee gedaan wordt. He dat het democratisch besluit is dat er niets mee gedaan wordt. Dan is dat zo. Maar in het algemeen ja ik vind dat er nu goed overlegd

wordt en dat er juist met kleine scholen en kleine verenigingen goed rekening mee wordt gehouden. Ik voorzie geen problemen.

6. Er is binnen het samenwerkingsverband Rijn en Gelderse Vallei gekozen om geen speciale kamers op te richten op gebied van identiteit. Wat vindt u daarvan?

Ja ik vind dat wel prima. Naar mijn idee zeg maar haal je daarmee het hele idee van het samenwerkingsverband uit elkaar. Juist het idee van welke mogelijkheden heb je om kinderen op te vangen en die regio is niet voor niets zo groot gekozen dat je elkaar kunt helpen. Nee, dat zou er niets mee opschieten.

7. Denkt u dat er veel gaat veranderen binnen de school (vereniging) met de komst van passend onderwijs? Zo ja wat, zo nee waarom niet?

Nee, het zal langzaam gaan. Ik sta wel echt achter de idealen van het passend onderwijs maar in de praktijk denk ik dat niet dat er grote veranderingen komen. we zullen meer moeten bezuinigen. En dat doet iedere school weer op zijn eigen manier.

De geldstromen gaan anders lopen. Voor de scholen is het gevoel dat ze nog minder geld krijgen. We vangen veel leerlingen binnen de scholen op. in die zin zal er ook niet veel veranderen. En nu toevallig hebben we op de Velhuizerschool hebben we veel langdurig zieke kinderen, ja dat is iets wat we binnen de scholen zullen blijven opvangen met van die webcams thuis. Het is iets ingenieuzer, maar dat kinderen thuis het onderwijs kunnen mee doen. De voorzieningen zijn getroffen bij die kinderen. Maar ja je gaat je niet specialiseren in terminale kinderen, want dat is voor de school erg ingrijpend. We gaan niet zeggen kom maar bij ons want wij hebben de voorzieningen. Want dat is echt heel heftig voor de school. Dus dat is wel het standpunt van onze school. Elk kind mag er zijn, maar op een gegeven moment houdt het op. Maar dan zit je ook echt in het cluster onderwijs. Alhoewel die wel blijven bestaan. Dus dat voor onze scholen is er niet direct grote gevolgen. Het enige wat je denkt is dat het wat oplevert dat er een nieuw lb netwerk komt met meer expertise dat de expertise in die zin wel dichterbij komt eigenlijk dan nu is. Ook bredere expertise, maar dat is nog even afwachten.

8. Heeft u binnen de vereniging/ stichting met andere scholen overleg gehad om een passend onderwijsprofiel te bieden binnen de kaders van de eigen schoolidentiteit? Waarom wel / waarom niet?

Nee de scholen zijn allemaal hetzelfde. Toevallig op dit moment heeft de Veldhuizerschool dan meer langdurig zieke kinderen, maar dat is niet bewust zo gedaan. Niet om te profileren. Hier op school (Koepelschool red.) hebben we toevallig veel hoogbegaafde leerlingen en daarom meer expertise. Ja het is niet dat we daar de kinderen op selecteren ofzo. Het kan over vijf jaar heel anders zijn maar de kinderen die hier op school zijn, die willen we zo goed mogelijk begeleiden, wat ze ook hebben. We hebben er ook bewust voor gekozen om niet toe te werken naar smalle profielen. We zien er in principe hetzelfde uit en we gaan ons niet naar andere scholen toe profileren.

9. Zou dit een mogelijke oplossing zijn om de identiteit te waarborgen? Zo ja waarom, zo nee waarom niet?

Ik denk dat binnen de scholen van onze identiteit niet zo'n issue is omdat ouders bewust voor onze identiteit kiezen. Ouders kiezen niet voor een specifiek profiel. Als de ene school zich anders zou profileren... sowieso hebben we weinig probleemkinderen. Vanwege onze populatie juist. Zo simpel is het wel. De populatie is over de scholen ook redelijk vergelijkbaar. Ik zou dan ook niet goed weten hoe je je dan zou moeten onderscheiden. Je zou als koepelschool dan die begaafdheid kunnen inrichten. Het is eerder dat je elkaars expertise gebruikt. Het is wel dat de verschillende scholen met een ander model werken, daar zou je wel voor kunnen kiezen. Dat zijn dan wel kleine verschillen tussen de scholen maar ja speelt geen doorslag voor ouders. Wanneer er niet een bepaalde doelgroep is oververtegenwoordigd dan is het voor onze scholen niet van belang je te profileren binnen de scholen van onze identiteit. Ik kan me voorstellen dat bij CNS scholen dit wel een rol kan spelen en een sterk punt kan zijn. Wanneer er maar 3 kinderen binnen de vereniging zijn met ADHD dan moet je ook andere kinderen gaan aannemen, anders kun je je niet specialiseren. En dat past niet bij onze statuten dus dat gaan we niet doen. Het is dus gekoppeld aan onze identiteit dat we dat dus niet doen.

Ik heb een aantal stellingen. Kunt u aangeven of u dit zo ziet, of u het er wel of niet mee eens bent en waarom?

Stelling 1:

Onze school wil alleen meewerken binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs, wanneer dit betekent dat de autonomie van onze school onveranderd blijft, zoals bij de samenwerkingsverbanden WSNS.

Uh.. ja daar ben ik het wel mee eens. ik denk dat er formeel nog wel iets in autonomie zal gaan veranderen, maar als je kijkt hoe het in de praktijk uitwerkt dan denk ik dat het weinig gevolgen heeft. Nu moet je binnen het samenwerkingsverband ook overleggen en dat blijft straks ook. Nu zijn we geen eenling zeg maar en straks zal men ons ook geen dingen opleggen waar we niet achterstaan.

Stelling 2

Onze school wil ook binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs onze christelijke identiteit vormgeven en waarborgen.

Uhm nee ik zie dit niet terug in de zin van dat we binnen het samenwerkingsverband daar heel veel mee doen. Wat je denk ik wel ziet is wanneer er binnen het samenwerkingsverband dingen moeten gebeuren dat je besluit met scholen die qua identiteit dichtbij liggen zeg maar dat wanneer een keuze gemaakt moet worden dat je dan met die scholen samenwerkt. Maar niet dat we daar een issue van maken.

Stelling 3

Onze school wil identiteit ook een (grotere) rol laten spelen binnen de inrichting van samenwerkingsverbanden passend onderwijs.

Dat vindt ik een lastige..uh.. het wordt wel meegenomen, het staat op de lijst, dat we er iets mee moeten maar hoe dat vormgegeven moet worden dat weet ik niet zo goed. Ik weet ook niet welke kant het opgaat. Belangrijk is dat er oog voor is, dat het gezien wordt van he we hebben het in beeld en we kunnen het niet zomaar negeren. Dat vind ik wel belangrijk. Maar voor het zelfde geld gaat er wel veel veranderen. Het is nu nog geen probleem geworden van dat we daar iets mee moeten.

Stelling 4

Onze school stelt zich proactief op binnen de inrichting van het samenwerkingsverband om zo op het gebied van identiteit en autonomie de juiste kaders te creëren.

Uhm...proactief niet zo zeer maar wel dat we overal bij willen zijn wat ik al zei. Juist als er over dit soort dingen gesproken wordt, dan ben ik daar wel aanwezig.

Bedankt voor de medewerking!

Bijlage 3

Interview Piet Immerzeel

Zorgfederatie Kompas

James Cookstraat 10 Amersfoort

Datum: 16 mei 2013

Tijd: 10:30

1. U bent als school/ bestuur aangesloten bij samenwerkingsverband Rijn en Gelderse Vallei. In hoeverre bent u erbij betrokken en hoelang?

Wij zijn een samenwerkingsverband WSNS. De organisatie zoals dat tot nu toe en tot en met 2014 van kracht blijft. Binnen dat samenwerkingsverband hebben wij 4 besturen. 3 besturen voor regulier primair onderwijs, Veluwe+ HAAL en Bunschoten. En dat zijn allemaal vanuit gereformeerde signatuur. En het bestuur van het SBO hier in Amersfoort is hier federatie +. En ik ben daar de zorgmanager van en houdt bij de federatie+ ook in dat ik bestuurlijk betrokken ben voor het SBO, maar niet bestuurlijk verantwoordelijk ben voor alle basisscholen binnen de samenwerkingsverbanden, die hebben hun eigen bestuurders. Maar ik ben wel verantwoordelijk voor de zorgondersteuning van de basisscholen. Wij hebben hier een zorgteam met vijf orthopedagogen en drie ambulante begeleiders en een diagnostische medewerker en die gaan via een bepaald systeem de scholen in om daar ondersteuning te verlenen. Dat zijn zo'n 23 scholen in totaal en dat werkt heel plezierig. Omdat wij een eigen identiteit hebben en onderscheiden van het openbare enz. Is het zo dat wij een behoorlijk groot spreidingsgebied hebben. Onze scholen strekken zich uit van Apeldoorn, Zutphen naar Zeewolde, Almere, Harderwijk, Ermelo. Dat is een vrij groot gebied en straks binnen het passend onderwijs, dan worden de samenwerkingsverbanden opnieuw ingericht, dan verdwijnen de WSNS samenwerkingsverbanden en komen er samenwerkingsverbanden die op postcodegebieden zijn ingedeeld en dat betekent dat de scholen waarin ik actief in ben die komen straks verdeeld over 8 samenwerkingsverbanden passend onderwijs. Veel dus. Nou als het dus gaat om identiteit dan hebben we zoals aangegeven een eigen richting. Dus een richting die ook in de wet is aangegeven. En als bestuur vinden wij dat nog steeds belangrijk dat wij scholen in stand kunnen houden met een eigen identiteit. Maar als je bijvoorbeeld kijkt naar een van de scholen Veluwe + die heeft straks in 5 samenwerkingsverbanden scholen en dan zitten we in een grote regio. En

die zeggen ook van wij willen graag verantwoordelijk blijven voor de kwaliteit van onze scholen ook al zijn we onder de samenwerkingsverbanden verdeeld. Dat er een zekere eenheid in blijft. Nou dat geldt ook voor de HAAL scholen Amersfoort, Hilversum, Leusden, die komen in 3 samenwerkingsverbanden. Toen hebben de besturen gezegd, het is allemaal goed en wel maar wij willen wel onze ondersteuningsorganisatie zoals die binnen de WSNS constructie willen wij voortzetten. Dat gaat ook gebeuren, dus we gaan zorgfederatie Kompas waar ik zorgmanager van ben dat blijft bestaan, maar dat is straks geen WSNS samenwerkingsverband meer maar een ondersteuningsorganisatie voor de besturen. En die gaan dan straks samenwerken. Daar maak ik afspraken mee hoe we dat straks gaan inrichten. Een deel van de middelen wordt bij ons ingezet en wat er in de samenwerkingsverbanden wordt ingezet. Nou dat illustreert wel dat de identiteit belangrijk vinden en dat wordt niet echt een bedreiging gezien voor de identiteit. Het wordt ons wel moeilijker gemaakt he. Tot nu toe konden we een samenwerkingsverband inrichten en op basis van de keuze van de besturen zelf die identiteitsgebonden zijn. Wordt dat geheel doorbroken en moeten we straks veel meer naar de eigen verantwoordelijkheid van besturen toe om die identiteit te waarborgen. Dat is in korte lijnen hoe ik aankijk tegen het...

2. Wat is uw taak vanuit de school voor passend onderwijs?

Op dit moment is het zo dat ik namens de besturen de besprekingen voer met de samenwerkingsverbanden in oprichting. Ik zit in verschillende werkgroepen. Er zijn samenwerkingsverbanden waar we maar met 1 school inzitten, als je kijkt naar Zutphen, Apeldoorn, Arnhem daar neem ik wel deel aan het overleg. Maar als ik kijk naar Rijn en Gelderse Vallei waar we drie scholen hebben daar zit ik echt in werkgroepen inhoud. En de Eem waar we 10 scholen hebben, daar heb ik ook meegewerkt aan het opzetten van de werkorganisatie zoals die straks gaat worden. We participeren echt in de samenwerkingsverbanden, maar geven wel aan dat we graag onze eigen identiteit behouden en als het gaat om ondersteuning op het gebied van ondersteuning en SBO dan willen we graag onze eigen verantwoordelijkheid houden. En dat komt onze orthopedagogen en ambulante begeleiders zijn ook van gereformeerde huize. En dat stellen de scholen erg op prijs he die vinden het belangrijk welke mensen er komen binnenstappen dat ze een op een werken met de kinderen of onderzoek dan weten ze wat voor achtergrond de mensen hebben. En kunnen daarbij aansluiten. Scholen vinden dat nog steeds prettig en belangrijk. Ja.

Wij hebben de ondersteuning goed op orde. Als je kijkt naar de Eem, die hebben onze werkwijze overgenomen. Dus dat geeft wel aan dat het goed loopt. Wat wij ontwikkelen en waar we mee bezig zijn dat willen we graag delen met anderen en andere besturen. We schermen ons niet af en gaan ons niet isoleren. Kennisdeling en ervaring dat zeker. Maar ook daadwerkelijk ingehuurd worden dat ligt wat lastig. In principe wanneer scholen op grond van hun identiteit zeggen van wij vinden het belangrijk om die ondersteuning uit de gereformeerde hoek te halen, dan kan dat. Je kunt het er over hebben hoe we dat gaan vormgeven. Het is niet zo dat we ons alleen maar isoleren binnen ons eigen gebied en verder met anderen iets te maken willen hebben he je kijkt ook als je bijvoorbeeld kijkt naar de leerlingen die hier op het SBO zitten dan komt er een groot deel van de leerlingen van onze achterban, maar er zitten ook wel 45 tot 50 % van de leerlingen van die van andere scholen komen. Maar waarvan ouders zeggen wij vinden het belangrijk dat onze kinderen echt christelijk onderwijs krijgen. He christelijk herkenbaar onderwijs krijgen. Dat er niet alleen maar bijbelverhalen worden verteld. Maar ook in het omgaan met elkaar. Dat dat op een hoog plan staat en dat je ook dat ziet als onderwijs voor ouders. Dat de kerstfeestviering ook echt een kerstfeestviering is. dat het echt inhoud heeft en dat het bijdraagt aan de christelijke opvoeding zoals dat thuis ook wordt vormgegeven. En of dat nou de hervormde of PKN of vanuit evangelische hoek dat vinden we op zich minder belangrijk, maar wel als we dat wel als school vanuit onze identiteit vorm mogen geven. Dus daar zit wel een spreiding in, maar het serieus omgaan met christelijke identiteit van beide kanten vanuit school, maar ook vanuit thuis dat vinden we heel belangrijk. Het is niet zo dat we een meer evangeliserende instelling hebben van jongens iedereen is welkom en wij zullen het wel eens eventjes vertellen. He dat is niet onze optiek. Dus identiteit is heel erg belangrijk, maar we proberen wel het contact te onderhouden en scholen die anders tegen identiteit aankijken.

3. U hebt als school een christelijke identiteit. Op welke manier speelt deze identiteit een rol in de school?
4. Op welke manier zou identiteit binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs wel of geen vorm moeten krijgen?
5. Welke rol zou u als bestuur/ school kunnen spelen bij identiteit binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs?

6. Er is binnen het samenwerkingsverband Rijn en Gelderse Vallei gekozen om geen speciale kamers op te richten op gebied van identiteit. Wat vindt u daarvan?

Uhm ik denk dat er maar heel weinig samenwerkingsverbanden zijn die met kamers werken. En het heeft ook iets isolerends en zo zijn we niet ingesteld. Wij vinden het belangrijk om contacten ook met andere instellingen te onderhouden. Dat doen we nu in feite ook al. Als een kind wordt verwezen naar het speciaal onderwijs naar een cluster 3 of 4 school dan maken we ook gebruik van scholen van een andere identiteit, want die scholen hebben wij niet binnen onze identiteit. En daar kun je uitstekend mee samenwerken. Daar moeten we het gesprek mee voeren en zij snappen wel vanuit welke identiteit wij en ouders denken en wat wij belangrijk vinden. Uh op het moment dat je ook als kamer gaat werken dan neem je ook de totale verantwoordelijkheid voor zorg op je. Uh en zul je ook weer afspraken moeten gaan maken met SO scholen en voorzieningen treffen buiten die kamers. Ik betwijfel het en bovendien vindt ik het een ontkenning van de professionaliteit van de andere scholen en instellingen. Zolang we elkaar kunnen respecteren in identiteit denk ik dat het ook helemaal niet nodig is om kamers op te richten. Ik ontmoet bij alle samenwerkingsverbanden in feite: ik snap het dat jullie een eigen identiteit hebben en dat je dat graag overeind wilt houden. Dus dat, die noodzaak heb ik niet ervaren. Om dat verder af te schermen.

7. Denkt u dat er veel gaat veranderen binnen de school (vereniging) met de komst van passend onderwijs? Zo ja wat, zo nee waarom niet?

Uhm... ja ik zie het aan de ene kant als een intensivering van het WSNS verhaal. Dat heeft ook alles te maken met de bekostiging he . de wsns was erop gericht om het sbo verwijzingspercentage naar beneden te brengen en daar ook het financieel voordeel wat daaruit zou ontstaan ten gunste te leveren aan de basisscholen. Dat is ook gelukt. Het verwijzingspercentage is bij veel samenwerkingsverbanden drastisch naar beneden gegaan. En datzelfde systeem willen ze nu ook invoeren voor het SO. Je krijgt gewoon je middelen en daar moet je het mee doen. Hoe minder je verwijst, of hoe minder je van so voorzieningen gebruik maakt, hoe meer je binnen je eigen school kan besteden. Dat is opzich een plus want ik vond die rugzaktoestanden dat was wanstaltig en ook de reguliere scholen vinden dat ook. Die hadden ook wel in de gaten van hoe slimmer wij het beschrijven hoe meer geld wij kunnen binnenhalen. Dus het veel meer op maat werken voor de ondersteuning van kinderen die dat nodig hebben, dat vind ik echt een hele goede

ontwikkeling. Uhm maar er zit ook wel als ik kijk wat er gaat veranderen dan denk ik dat dat het meest merkbaar zal zijn op de basisscholen, dat er meer op maat gewerkt gaat worden. Alleen ben ik wel bang dat het heel lang gaat duren voordat het echt doorgevoerd gaat worden. Als je kijkt hoelang het heeft geduurd voordat WSNS pas effect ging hebben. Eigenlijk is het in mijn beleving zo dat pas de laatste 8 jaar WSNS echt vruchten ging afwerpen en waar we nu staan denk ik dat we toch behoorlijk wat bereikt hebben en vind ik deze wijziging toch behoorlijk cru. En het heeft nu al heel veel tijd en inspanning gekost om die samenwerkingsverbanden op te gaan richten. Als je kijkt hoeveel vergadertijd erin zit, hoeveel onenigheid er is geweest en nog is tussen besturen over hoe je middelen dan gaat verdelen. En hoe ze het inrichten. Dat is echt ongelooflijk. Dat is nog niet afgelopen. Over goed een jaar moet het ingevoerd worden, uh dan moet alles klaar zijn en in november moet het ondersteuningsplan klaar zijn, nou als ik zie waar sommige samenwerkingsverbanden staan dan denk ik dat gaan we niet redden. En ik denk dat er een stukje discontinuïteit tussen de ondersteuning van veel samenwerkingsverbanden zal ontstaan. Dat de structuren nog niet helder genoeg zijn of dat de paden nog niet duidelijk genoeg zijn en dat soort dingen. En dat is dus een van de redenen dat wij zeggen dat wij met de ondersteuningsstructuur die wij hebben die wij hebben opgezet dat wij die willen voortzetten. En daarin continuïteit houden en brengen. Dat het ook duidelijk is wat er gaat gebeuren. Ik denk dat het voor veel scholen buiten onze federatie, dat daar heel veel onzekerheid over is. Als je kijkt naar het beleid van de overheid over de jaren dan is dat al meerdere keren drastisch gewijzigd.

8. Heeft u binnen de vereniging/ stichting met andere scholen overleg gehad om een passend onderwijsprofiel te bieden binnen de kaders van de eigen schoolidentiteit? Waarom wel / waarom niet?

Ik heb contact met andere gereformeerde scholen in Nederland. Met mensen die andere samenwerkingsverbanden aanvoeren. Om ervaringen te delen. Het is overal verschillend. Maar het is wel goed om te weten hoe mensen daarin staan. Ja dus dat contact is er. En verder hebben we een landelijk verband van gereformeerde scholen. Waarbinnen wij de ervaringen delen. Dat zijn ze. Er zijn ook bijeenkomsten vanuit de PO raad, en de tripartite overleg vanuit de huidige samenwerkingsverbanden.

9. Zou dit een mogelijke oplossing zijn om de identiteit te waarborgen? Zo ja waarom, zo nee waarom niet?

-

Ik heb een aantal stellingen. Kunt u aangeven of u dit zo ziet, of u het er wel of niet mee eens bent en waarom?

Stelling 1:

Onze school wil alleen meewerken binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs, wanneer dit betekent dat de autonomie van onze school onveranderd blijft, zoals bij de samenwerkingsverbanden WSNS.

Dat blijft bestaan bij de besturen, dus de besturen blijven verantwoordelijk voor de onderwijskwaliteit. En het meewerken binnen het samenwerkingsverband daar kun je op tegen zijn maar je bent gewoon verplicht om deel te nemen aan het samenwerkingsverband dus. Ja mijn stelling is dat je blijft staan voor wat je wilt als bestuur met je scholen dat je op zoek gaat binnen het samenwerkingsverband om daar de juiste positie in te nemen. Het enige waar je merkt waar er verandering in komt is het recht om landelijk wat duidelijker te zijn in de verplaatsing van leerlingen. Als een leerling echt niet op een school te hanteren is dat dan het samenwerkingsverband dan zegt nou dan moet het echt naar een speciaal onderwijs school. Aan de andere kant is dat ook wel afgedekt dat ouders toch ook wel heel veel te zeggen hebben. Dus ik ben er eigenlijk niet zo bang voor.

Stelling 2

Onze school wil ook binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs onze christelijke identiteit vormgeven en waarborgen.

Ja. Absoluut. Dat is ons bestaansrecht. Wij bestaan omdat wij een christelijke school willen zijn. Als we geen christelijke school mogen zijn dan kunnen we het opheffen en opgaan in andere systemen.

Stelling 3

Onze school wil identiteit ook een (grotere) rol laten spelen binnen de inrichting van samenwerkingsverbanden passend onderwijs.

Nee, niet een grotere rol. Wij moeten duidelijk zijn in wat wij willen en aangeven waar we voor staan. Maar we gaan niet het samenwerkingsverband opleggen dat zij als christelijke instelling moeten functioneren.

Stelling 4

Onze school stelt zich proactief op binnen de inrichting van het samenwerkingsverband om zo op het gebied van identiteit en autonomie de juiste kaders te creëren.

Ja daar ben ik mee bezig. Dat is mijn taak. Zoals ik binnen de Eem bezig ben, dan neem ik actief deel aan de inrichting van het systeem. Maar ik geef daarbij aan: ik wil mijn kennis wel delen maar ik wil ook mijn positie helder houden. Dat we straks niet opgaan in het geheel en onherkenbaar worden. Dat we zijn waar we voor staan en dat voortzetten.

Bedankt voor de medewerking!

Bijlage 4

Interview Theo van Altena

Bestuurslid CNS

Voorzitter samenwerkingsverband passend onderwijs Rijn en Gelderse Vallei.

Horapark 3

Datum: 23 mei 2013

Tijd: 13:30

10. U bent als school/ bestuur aangesloten bij samenwerkingsverband Rijn en Gelderse Vallei. In hoeverre bent u erbij betrokken en hoelang?

Ik ben betrokken, ik ben een van de initiatiefnemers geweest van passend onderwijs. De beleidslijnen van het ministerie veranderen weer. Dus uiteindelijk hebben we regionaal met besturen rondom de tafel gezeten. Er moet straks een nieuw samenwerkingsverband komen in de regio en het zou een interzuilair karakter krijgen. Om welke partijen gaat het, wat is het voedingsgebied van het samenwerkingsverband. Er zijn toen een viertal samenwerkingsverbanden bij betrokken. Dus een interzuilair samenwerkingsverband in Barneveld, pc samenwerkingsverband in Ede-Wageningen, openbaar samenwerkingsverband Ede-Wageningen en deel ook van de Rijn Vallei en het interzuilair samenwerkingsverband in Veenendaal. Dat waren in feite de vier verbanden. Mijn rol daarin is, ik heb ze bij elkaar gebracht, omdat passend onderwijs toch zou komen. En daaruit is ook het initiatief gestart van we kunnen wachten tot de wetgeving er is, maar laten we samen alvast met elkaar napraten en nadenken over hoe richt je nou zo'n proces in. Want het is een groot gebied en hoe organiseer je dat nou met elkaar. Daar kun je niet vroeg genoeg bij zijn. En dus ik zit laat maar zeggen de kerngroep de bestuurlijke groep, de vertegenwoordiger waarin wordt nagedacht over passend onderwijs. We hebben een projectleider, die het hele proces aanstuurt, want er zit heel veel werk aan vast. Dat is in feite onze directe betrokkenheid. Dan hebben we nog de collega's die nemen deel aan projectgroepen, er zijn verschillende thema's die moeten worden uitgewerkt. Hoe ga je om met je bekostiging, wat is de basiszorg, wat voor arrangementen horen daarbij, er

zijn ook een paar collega's daarbij betrokken. Freek ten Klooster, directeur van SBO de regenboog, zit in een van de werkgroepen en zijn deskundig collega psycholoog. En ook nog een Iber geloof ik, die nadenkt van wat speelt er nou op school en hoe krijgen we zorg en begeleiding dicht bij de scholen. Ja dus dat is laat maar zeggen de directe betrokkenheid. En uiteraard doe ik dat niet alleen maar er zijn ook nog veel andere besturen bij. In de kerngroep zitten zo'n zes vertegenwoordigers plus een projectleider en die bereiden de bestuursvergadering voor waar zo'n 35 -36 besturen zijn aangesloten. En stapsgewijs wordt de schil afgepeld. De contouren worden langzaam duidelijk. De kaders, maar invulling geven aan de kaders zal een kwestie zijn van jaren, meerdere jaren. De wet mag er dan wel zijn maar we werken voor een deel werken de verbanden vanuit de bestaande structuur, gegroepeerd rondom Veenendaal of rondom Barneveld of hier rondom Ede Wageningen. Wil je samenwerken dan zal dat heel veel tijd kosten helemaal als je hetzelfde vertrekpunt neemt. En dat is denk ik al lastig genoeg, dus het zal de komende 8 jaar misschien wel duren voordat het zich een beetje gevoegd heeft.

....Vanuit de eigen historie heeft Veenendaal er een eigen invulling aan gegeven op een hele expliciete manier en heeft een sterke regierol voor dat samenwerkingsverband op het gebied van scholing dat is in andere samenwerkingsverbanden anders, en het samenwerkingsverband ede-wageningen was in zekere zin ook een beleidsarm samenwerkingsverband dus het ging om de basale processen, de netwerken en enkele scholingsbijeenkomsten die daarbij een rol speelde, er wordt zoveel mogelijk aan de verantwoordelijkheid van scholen overgelaten. Gewoon een andere invulling. Barneveld heeft ook een andere invulling, het maakt ook uit of je met andere scholen interzuilair samenwerkt en dus wij zitten nu in een samenwerkingsverband dat heet pc ede-wageningen, maar er zit ook een Islamitische school bij dus het is destijds toen zo gekozen in de tijd dat er toen de denotatieve scheidslijn erg scherp was getrokken, maar er is in de loop der jaren het nodige veranderd. De islamitische school was zich verplicht ergens aan de sluiten.

11. Wat is uw taak vanuit de school voor passend onderwijs?

12. U hebt als school een christelijke identiteit. Op welke manier speelt deze identiteit een rol in de school?

We hebben een grondslag en we hebben in de ouderbrochure ook beschreven hoe wij onze identiteit vormgeven. CNS is natuurlijk een stichting binnen de brede bandbreedte van het christelijk onderwijs. Dat zie je vertegenwoordigd binnen de CNS. De scholen zijn gelegen in diverse wijken van ede. De scholen worden door een deel gekleurd door de omgeving waar ze in staan. En dat zegt ook iets over de ouders die de school bezoeken. Er zijn overwegend veel christelijke ouders die kiezen voor die brede bandbreedte en er zijn ook ouders die zeggen ik heb nog wel iets met het christelijk onderwijs en ik wil graag dat mijn kind naar die school gaat. en er zijn ook ouders die zeggen, de school is gewoon dichtbij, ik vind het een goede school dus maakt het zo pluriform en ook zo divers. We hebben in ieder geval ook een brochure voor de ouders uitgebracht, net voor die kwam is ook de discussie aangezwengeld van hoe ga je nu om met personeelsbeleid, hoe je om is de identiteit zichtbaar binnen de scholen. Welke ruimte hebben de scholen, dus we hebben een brochure gemaakt met daarin wat vinden wij nou belangrijk wat is het karakter van de scholen. We verwachten ook van ouders we hebben niet strikt zeg maar een toelating, we vragen gewoon respect in ieder geval van onze grondslag. We hebben dus in zekere zin een open toelatingsbeleid, maar we verwachten wel van ouders dat ze de kinderen laten meedoen in ieder geval met de uitingen van ons christenzijn. Binnen deze stichting, dus meedoen met gebed, er worden verhalen uit de Bijbel verteld, de vieringen. Natuurlijk is er ook aandacht voor vieringen van andere godsdiensten maar de grondslag, daar kiest u dan ook voor en met alle ruimte en alle oog voor wat er nog speelt in de wereld, maar dat is ons vertrekpunt en als u ja zegt, dan gaan we er ook vanuit dat gebeurt. Het is dus anders dan dat we zeggen ouders moeten lid zijn van een Evangelische gemeente, of van een hervormde gemeente. Nee dat zie je bij de driehoek school kerk gezin, dat zul je wel aantreffen maar dat is binnen de scholen heel divers.

13. Op welke manier zou identiteit binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs wel of geen vorm moeten krijgen?

Dat wordt nog interessant want juridisch wordt daar nog van alles over vastgelegd en hoe pakt dat dan uit. Kijk in principe praat je over samenwerking van besturen in de regio. Er is een denominatie uitgezonderd, dat zijn de reformatorisches scholen. Dus uiteindelijk gaat het erom dat je gezamenlijk verantwoordelijk bent voor, uiteraard is het bestuur zorgplichtig, maar samen zorg je ervoor om als je dat zelf niet in huis hebt om samen een aanbod aan te bieden. En daar heb je elkaar voor nodig. Dus als het gaat om schoolkeuze zal het altijd gaan om dat de identiteit een rol speelt bij ouders. We zien binnen het samenwerkingsverband hebben we ook een openbare school voor speciaal onderwijs dus er zijn ouders die kiezen daar bewust voor. Bij wijze van spreken vanuit Ede naar die openbare school de Dijk in Wageningen gaan omdat het een school is met een openbaar karakter. Maar omgekeerd, die vrijheid zal er altijd blijven, maar er zal ook binnen het speciaal basisonderwijs. Dat zal lastigere worden omdat de gemeenten gaan bezuinigen op leerlingenvervoer. In principe blijft de keuze breed voor de ouders. Als het gaat om het aanbieden van de, scholen worden geacht de basis aan te bieden, maar er zullen ook een soort van arrangementen zijn, die moeten dan wel passen, want je hebt dan niet overal keuze uit. Als je een cluster 4 school hebt of er is een specialistische hulpverlening of ambulante zorg dan zal zoveel mogelijk rekening gehouden worden met wensen maar, de mogelijkheden zijn beperkt omdat we met diverse instanties te maken hebben. En vaak ook met diverse denominatieve achtergronden. In zekere zin is dat nu ook wel zo want we als we praten over reformatorsch onderwijs dan identiteit bij de hulpverlener, als het gaat om hulpverlening, dan gaat het om de collectiviteit wat we hebben. En die schaarse middelen zullen we zo goed mogelijk met elkaar moeten delen. Dus heel expliciet is er niet gesteld nou van we hebben christelijke psychologen en die onderzoekt alleen christelijke kinderen. Nee ik denk met name ook op het domein van speciaal onderwijs en specifieke zorg zijn de mogelijkheden veel meer beperkt. Er wordt zoveel mogelijk gekeken, van je doet iets want het moet zo goed mogelijk helpen. Het is niet op dit moment een onderwerp van gesprek.

14. Welke rol zou u als bestuur/ school kunnen spelen bij identiteit binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs?

15. Er is binnen het samenwerkingsverband Rijn en Gelderse Vallei gekozen om geen speciale kamers op te richten op gebied van identiteit. Wat vindt u daarvan?

Als je een samenwerkingsverband hebt, je hebt al verschillende sporen omdat iedereen zich anders ontwikkelt. Maar je wil werken vanuit een bestuurlijk kader, dan moet je dat ook integraal ook met elkaar oppakken. Ga je het in kamers verdelen, dan ga je bij wijze van spreken, alles weer onderverdelen in kleine samenwerkingsverbanden. Met alle gescheiden budgetten. De vraag is of dat op een gegeven moment ook gaat werken. We krijgen een volledige herschikking, er komen katholieke scholen bij. De problemen zijn ook vaak hoe gaan gemeentes met elkaar om in de samenwerking. Dus dat kun je strikt gaan scheiden in kamers, met gesloten budgetten, maar dan is het samenwerkingsverband niet meer dan een holding voor. Daar is nadrukkelijk toen niet voor gekozen. Dan krijg je nog geen eenheid en dan wordt het lastig ook met toewijzing van middelen. Je krijgt allemaal fracties met eigen belangen. Nou om dat te doorbreken hebben we gezegd dat doen we niet. Het is even ter sprake geweest, maar er is ook geen vraag naar geweest. Wat zijn de voor- en nadelen ervan. Maar als je dus kiest voor een gezamenlijk vertrekpunt dan is het verstandiger om het op een andere manier op te lossen. Op een integrale manier met alle complexiteit van dien.

16. Denkt u dat er veel gaat veranderen binnen de school (vereniging) met de komst van passend onderwijs? Zo ja wat, zo nee waarom niet?

Het moet zich nog uitkristalliseren. Het is wel zo dat de basiszorg wat je krijgt binnen de scholen. Er zullen meer vragen komen van ouders, kunnen jullie dit binnen de school aanbieden, mogen we ons kind binnen het regulier onderwijs houden. Als het gaat om hoogbegaafdheid, of andere vragen. Er zal meer gevraagd worden en de complexiteit zal toenemen binnen de klassen en misschien ook wel de ervaren druk. De groepen worden groter, er is overal minder geld, dus de klassenverdeling en de kinderen met de nodige zorg dat zal wel meer druk geven. Ik vind het vooralsnog heel lastig in te schatten ik denk heel veel dingen gebeuren al zoals ze moeten gebeuren, dus de zorg en begeleiding, kinderen worden gevolgd er wordt de helpende hand uitgestoken. Wat er wel zal zijn, zal er voldoende geld over voor arrangementen, geld om toe te

kennen voor de school, zo ja wat voor soort arrangementen, ik heb geen illusie dat je een uitputtende lijst kan maken. Die zou nooit af zijn, ook het gegeven, je hebt als bestuur ook allerlei verplichtingen van mensen binnen het speciaal onderwijs werkloos dreigen te raken. De overname verplichting dus er zal nog wel een schil omheen staan . Uitgangspunt is in ieder geval we willen het zo dicht mogelijk bij de scholen houden. Nou dat zal een operatie op zich al zijn. Dus ik vind het heel lastig in te schatten wat er gaat gebeuren. Iedereen denkt het roer gaat helemaal om. In feite gaat het om de bestaande situatie wordt verder uitgebouwd. De grote zorg is is er voldoende geld en formatie om die extra zorg en aandacht te bieden. En de expertise van de leerkrachten. Dat is een hele goeie want anders. In werkwijze, structuur, groepsaanpakken, zal er iets moeten gebeuren.

17. Heeft u binnen de vereniging/ stichting met andere scholen overleg gehad om een passend onderwijsprofiel te bieden binnen de kaders van de eigen schoolidentiteit? Waarom wel / waarom niet?

18. Zou dit een mogelijke oplossing zijn om de identiteit te waarborgen? Zo ja waarom, zo nee waarom niet?

Ik heb een aantal stellingen. Kunt u aangeven of u dit zo ziet, of u het er wel of niet mee eens bent en waarom?

Stelling 1:

Onze school wil alleen meewerken binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs, wanneer dit betekent dat de autonomie van onze school onveranderd blijft, zoals bij de samenwerkingsverbanden WSNS.

Ja, ik denk dat de autonomie van de scholen blijft, binnen de bestuurlijke context, want scholen kunnen wel meer willen, maar uiteindelijk vallen ze onder hetzelfde bestuur. Ja in feite zul je een lijn moeten formuleren met anderen, wat is dan die vorm van basisondersteuning, en wat willen we misschien meer doen, en waar willen we op specialiseren. Daar krijgt de school nog steeds de

ruimte. Het punt waar je minder autonomie in hebt is wanneer een ouder zich meldt bij jouw school met een leerling waarvan je zegt is dit een leerling die wel bij onze school past, het is aan het bestuur die de zorgplicht heeft, te kijken of deze leerling kan blijven of dat er mogelijkheden zijn bij andere scholen, bij collegabesturen of binnen het samenwerkingsverband. Dus dat is de verantwoordelijkheid die dan bij het bestuur ligt. En dat moet je voor een deel collectief met elkaar oplossen. Je kunt niet een school in stand houden met ernstige gedragsmoeilijkheden nee. Of hele specialistische vormen van ondersteuning.

Stelling 2

Onze school wil ook binnen het samenwerkingsverband passend onderwijs onze christelijke identiteit vormgeven en waarborgen.

Daar wordt niet aan getornd. Dus net als een openbare school zegt wij hechten zeer aan het algemeen toegankelijk karakter van onze school, net als de pc scholen. Die voelen ook de druk vanuit het christelijk onderwijs om hun karakter te behouden. Dat zal iemand van een Islamitische school ook zeggen. In de discussies speelt dat nu ook geen rol. We laten elkaar in elkaars waarde. Maar we kunnen wel goed samenwerken.

Stelling 3

Onze school wil identiteit ook een (grotere) rol laten spelen binnen de inrichting van samenwerkingsverbanden passend onderwijs.

Stelling 4

Onze school stelt zich proactief op binnen de inrichting van het samenwerkingsverband om zo op het gebied van identiteit en autonomie de juiste kaders te creëren.

In het samenwerkingsverband zijn we wel actief, dus daar wordt wel in meegedacht. En bij ons speelt ook een rol, we hebben te maken met de situatie van krimp. Er worden veel minder kinderen geboren. Dus het gaat er ook om dat je helder laat zien waar je voor staat, dat zal per school weer een andere uitwerking krijgen....

We hebben op dit moment geen scholen die zich heel erg profileren rondom passend onderwijs. Meer in algemene zin zijn scholen zich terdege bewust van hun uitstraling, de kinderen komen niet vanzelf. Je ziet in algemene zin wel veel dat scholen eerst de kat uit de boom kijken. Ook met een basisprofiel opstellen niet overdreven hun nek uitsteken. Er zijn wel al zorgprofielen opgesteld bij scholen, maar ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat dit met enige voorzichtigheid gedaan is. We kunnen onze nek wel uitsteken, maar we weten niet wat voor consequentie daar aan vast zit. In dat opzicht wordt er nog heel voorzichtig geacteerd, omdat men nog niet precies weet hoe. Het is een uiterst complexe opdracht waarbij meerdere wetgevers trajecten in elkaar vervlochten moeten worden vanuit de provincie, gemeenten, jeugdzorg. Het is erg veel met alle risico's van dien.

Bedankt voor de medewerking!